

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ / GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

KKTC'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ TASARIM İLKELERİ
AÇISINDAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ

Yücehan YÜCESOY

Lefkoşa

Mayıs, 2018

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ / GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

KKTC'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ TASARIM İLKELERİ
AÇISINDAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ

Yücehan YÜCESOY

Danışman: Doç. Dr. Murad ALLAHVERDİYEV

Lefkoşa

Mayıs, 2018

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yücehan Yücesoy' un "KKTC'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ" isimli tezi 31 Mayıs 2018 tarihinde jürimiz tarafından Resim-iş Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Başkan: Doç. Dr. Murad Allahverdiyev (Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Sezer KANBUL

Üye: Yrd. Doç. Dr. Emine KIVANÇ ÖZTUĞ

Yedek Üye: Doç. Dr. Ahmet GÜNEYLİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. Fahriye Altınay AKSAL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tezin içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

31/05/2018

Yücehan YÜCESOY

ÖNSÖZ

Araştırmamın planlanmasından son haline kadar her aşamasında bilgi ve deneyimlerini aktaran, bana vakit ayıran ve anlayış gösteren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Murad ALLAHVERDİYEV'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımda kariyerime yön veren her an yanımda olan varlığını esirgemeyen büyük bir özveriyle bu yolda bana ışık tutan, bana hep inanan ve beni her zaman destekleyen ailemizden bir birey gibi olan değerli Abim ve Hocam Doç. Dr. Murat TÜZÜNKAN'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde değerli önerileriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan' a çok teşekkür ederim. Araştırmamın her aşamasında beni dinleyen, motive eden ve önerilerde bulunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Sezer KANBUL'a çok teşekkür ederim.

Araştırmamın sürecinde benden yardımını ve desteğini esirgemeyen arkadaşım Uz. Sibel Süzek BİRKOLLU' ya çok teşekkür ederim.

Hayatımın değışilmez değeri, tez sürecinde her anımda beni koşulsuz destekleyen ve hayatımda olduğu için mutluluk ve gurur duyduğum biricik eşim, meslektaşım ve hayat yoldaşım Uz. Başak Bağlama'ya çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca bana inanan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bu günlere gelmemde büyük emeği olan canım ailem Nail YÜCESOY ve Beyhan YÜCESOY'a çok teşekkür ederim.

Yücehan YÜCESOY

ÖZET

KKTC'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Yücesoy, Yücehan

Yüksek Lisans, Resim-iş Öğretmenliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murad ALLAHVERDİYEV

Mayıs 2018, 66 Sayfa

Türkçe dersinin temel materyali olan ders kitaplarının, görsel tasarım ilkelerine göre tasarlanması oldukça önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı KKTC'deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının KKTC'deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarını görsel tasarım ilkelerine göre hazırlanmasına yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu KKTC'deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde görev yapan 15 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri görüşme formu ile toplanmıştır. Yazılı hale dönüştürülen görüşmeler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımına ilişkin genel olarak görüşlerinin olumsuz yönde olduğu, ders kitaplarının tasarım açısından iyileştirilmesi gereken noktalar olduğunu ve bu konuya ilişkin çözüm önerileri getirdikleri görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili literatür ile tartışılmış ve uygulama ve ileriki araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, Türkçe eğitimi, tasarım, tasarım ilkeleri, öğretim elemanları, görüş.

ABSTRACT**EXAMINATION OF PRIMARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOKS
IN TRNC BASED ON PRINCIPLES OF DESIGN ACCORDING TO
INSTRUCTORS' VIEWS**

Yücesoy, Yücehan

Master Thesis, Department of Teaching Arts

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murad ALLAHVERDİYEV

May 2018, 66 Pages

Course books as basic material of Turkish course are required to be designed based on visual design principles. This research aims to examine the views of instructors working in Fine Arts Faculties of universities in TRNC on primary school Turkish course books based on design principles. Semi-structured interview method as a qualitative approach was used in the research. Study group involved 15 instructors working at Fine Arts Faculties of universities in TRNC. An interview form was used to collect the data. The recorded interviews were transcribed into written documents and analyzed with content analysis method. According to the results, it was determined that general views of instructors on Turkish course books within principles of design were negative. Instructors also stated that there are crucial points in the books that needs to be improved and they provided recommendations on this issue. Results obtained from this research were discussed with relevant literature and recommendations for further research and practices were also presented.

Keywords: Course book, Turkish education, design, principles of design, instructors, view.

İÇİNDEKİLER

Jüri Onay Sayfası	
Etik İlkelerle Uygunluk Beyanı	i
Önsöz	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Tablolar Listesi	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın amacı	7
1.3. Araştırmanın önemi.....	8
1.4. Sayılıtlar	9
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9
1.7. Kısaltmalar	10
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Türkçe eğitimi ve öğretimi	11
2.2. Türkçe dersi öğretim programı.....	12
2.3. Türkçe eğitiminin önemi	14
2.4. Türkçe ders kitaplarının işlevleri	14
2.5. Ders kitapları	16
2.5.1. Ders kitaplarının eğitimdeki yeri ve önemi	17
2.5.2. Ders kitaplarında aranan fiziki koşullar	18
2.5.3. Ders kitaplarında dil, anlatım ve okunabilirlik	20
2.5.4. Ders kitabında yer alması gereken bölümler	21
2.5.5. Ders kitaplarında görsel düzen	23
2.6. Görsel tasarım	25
2.6.1. Ders kitaplarında görsel tasarım	25
2.6.2. Ders kitaplarında resimlemeler (illüstrasyon)	28
2.6.3. Ders kitaplarında tipografi	30
2.6.4. Ders kitaplarında kapak düzeni	30
2.6.5. Ders kitaplarında sayfa tasarımı	31

2.7. Ders kitabının tasarım ilkeleri	31
2.7.1. Bütünlük	31
2.7.2. Denge	32
2.7.3. Vurgu.....	33
2.7.4. Hizalama.....	33
2.7.5. Yakınlık.....	34
2.7.6. Renk	35
2.8.Ders kitabının tasarım öğeleri	34
2.8.1. Çizgi.....	35
2.8.2. Yön	37
2.8.3. Biçim (form, şekil).....	37
2.8.4. Boyut (ölçü).....	38
2.8.5. Boşluk (aralık)	38
2.8.6. Doku	39
2.9.İlgili araştırmalar	40
3. YÖNTEM	43
3.1. Araştırma modeli.....	43
3.2. Çalışma grubu	44
3.3. Veri toplama aracı	45
3.4. Verilerin toplanması.....	46
3.5. Verilerin analizi.....	46
4. BULGULAR	47
4.1. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri	48
4.2. Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri	49

4.3. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri	50
4.4. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri	51
4.5. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri	52
4.6. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri	53
4.7. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri	55
4.8. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri	56
4.9. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri	57
4.10. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri	58
4.11. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri	60
5. TARTIŞMA	62
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	65
6.1. Sonuç	65
6.2. Öneriler	65
6.2.1. Uygulama Yönelik Öneriler	66
6.2.2. İleriki Araştırmalara Yönelik Öneriler	66
KAYNAKÇA	67
EKLER	74
EK 1. Kişisel bilgi formu	74
EK 2. Görüşme formu	75
EK.3. Ders kitaplarından örnekler	76
ÖZGEÇMİŞ	82
TURNITIN SONUCU	83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Görev Yapan Öğretim Elemanlarına Ait Demografik Özellikler	44
Tablo 2. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri	48
Tablo 3. Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri	49
Tablo 4. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri	50
Tablo 5. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri	51
Tablo 6. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri	52
Tablo 7. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri	53
Tablo 8. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri	55
Tablo 9. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri.....	56
Tablo 10. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri	57
Tablo 11. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri	58
Tablo 12. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri	60

BÖLÜM I

1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayılılar ve sınırlılıkları belirtilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında yer alan bazı kavramların tanımlarına ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Günümüzde ülkeler, eğitim sistemlerini çağın gereksinimlerine yanıt verecek şekilde düzenlemektedirler. Eğitim sürecinden geçen bireylerden çağın sorunlarına çözüm üretme faaliyetlerinde aktif olarak yer alması beklenmektedir (Yılmaz & Altınkurt, 2011). Bu durum ancak, bireyin var olan koşulları doğru bir şekilde anlamlandırıp, kendi yetenekleri çerçevesinde yaratıcı fikirler üretip kendini gerçekleştirmesiyle oluşabilir. Bu da bireyin, ana dilini iyi bilmesiyle mümkün olabilmektedir.

İnsanlar, hayatları boyunca kendilerini ifade edebilmek ve diğer insanların söylediklerini anlayabilmek için dili kullanmıştır. Bu yüzden dil, büyük önem arz etmektedir. İnsanların kendilerini en iyi ifade edebilecekleri dil de ana dilleridir. Ana dilinin öğretilmesi görevini temel bir işlev olarak alan ders Türkçe dersidir. Kültürün taşıyıcısı olan dili, her millet gelecek kuşaklara aktarmayı önemli bir vazife olarak kabul eder. Türk eğitim sisteminde de dile ve ana dili öğretimine büyük önem verilmiş, her Türk vatandaşının Türkçeye, azami düzeyde konuşup yazabilecek kadar hakim olabilmesi için devlet tarafından gerekli şartlar hazırlanmıştır (Demirezen, 2003; Çelebi, 2006).

Dil, içinde bulunduğu kültürün unsurlarını barındırdığından, toplumla birey arasında bir köprü görevi üstlenerek onun toplumun bir parçası olmasını sağlar. Böylelikle ana diliyle birey, yaşadığı toplumla iletişim sürecine dahil olarak kültürlenme süreci içerisine girer. Anne ile başlayan bu sürecin içerisine zamanla aile, arkadaş gibi unsurlar katılır ve bu etkileşim artarak devam eder. Söz konusu süreç doğal bir şekilde devam etmekteyken, bireyin okul hayatına başlamasıyla birlikte “kasıtlı kültürlenme” sürecinin içine girer.

Ana dili öğretimi milletler için hayati bir önem arz etmektedir. Kültürün taşıyıcısı ve üretici olan bireyin; aktarıcılıktan, üreticiliğe geçebilmesi için öncelikle ana dilini çok iyi bir şekilde bilmesi ve etkin bir şekilde kullanabilmesi gerekmektedir. Bu da bireyin söz

dağarcığının zenginliğiyle doğru orantılıdır. Düşünceler dil sayesinde biçimlendiğinden, söz dağarcığı zengin olan bireyler, yine zengin bir düşünce dünyasına sahip olacaklardır (Demir & Yapıcı, 2007). Okuduğunu anlayamayan ve yorumlayamayan bir öğrenciden derslerinde başarılı olması da beklenemez.

Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber eğitim-öğretim sürecinde öğrenciler ön plana çıkmış, anlama ve anlatma becerileri bu süreçte önem kazanmıştır. Eğitim programlarında yer alan kazanımlar ve kazanımları destekleyecek etkinlikler de bu eğitim sistemiyle beraber hayatımıza girmiştir. Yeni programla birlikte öğretmenlerin, geleneksel bilgi aktarıcılığı rolünü bırakmaları, öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmelerini sağlayacak şekilde davranmaları ve etkinlikleri o yönde uygulamaya çalışmaları öngörülmektedir. Bu nedenle öğrenciler için hazırlanan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında onların yaparak-yaşayarak öğrenebilecekleri etkinliklere yer verilmiş ve ders içinde sorumluluk alabilecekleri çalışmaları yapmaları istenmiştir. Özellikle dört temel dil becerilerine ağırlık verilmiş ve etkinlikler bu dört başlık altında hazırlanmıştır. Erdem ve Demirel (2002)'e göre yapılandırmacı öğrenme, var olanlarla yeni olan öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi var olanlarla bütünleştirme sürecidir. Yapılandırmacı eğitimde temel amaç öğrencileri araştırmaya yönlendirmek ve onların düşünme becerilerini geliştirmektir.

Yapılandırmacı eğitimle beraber düşünen, sorgulayan ve araştıran bireyler yetiştirilmek istenmektedir. Öğrendiklerini doğrudan kabullenmeyen, eleştiren ve araştırmalarına edindikleri bilgiler ışığında yön verebilen öğrenciler yetiştirmek en temel amaçlardan bir tanesidir (Karadağ & Deniz, 2008).

Ülkemizde çocukların Türkçeye hâkim olamayınca diğer derslerde zorlandıkları görülmektedir. Ana dili dersinin hem ana ders hem de diğer dersler için bir araç ders olması bu durumun doğal bir sonucudur. Türkçe, tarihsel gelişimi, yayılma alanı ve konuşan insan sayısı bakımından dünyanın en büyük dilleri arasında yer almaktadır. Bundan dolayı da pek çok farklı tecrübeler yaşamış bir dildir. Yakın tarihimizde, bünyesindeki yabancı unsurlardan arındırılmaya çalışılan dilimiz, sayısız tartışmaların da ortasında bulunmuş ve bulunmaya da devam etmektedir. İnsan, yaşamı boyunca ana dilinin etkisi altında hayatını sürdürür. Bu bağlamda, ana dili öğretiminin planlı programlı öğretimini üstlenen Türkçe dersinin gerekliliği ortaya konmakla birlikte dersin etkin bir şekilde işlenmesi de önem arz etmektedir (Sinan, 2006; Mentеше, 2014).

Türkçe eğitimi ve öğretimindeki yeni yaklaşımlar metin temelli yaklaşımlar olup, yeni bilginin bağlamı içerisinde sunulmasını önemsendiği için bilginin yapılanmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu nedenle okuma eğitimi etkinlikleri başta olmak üzere tüm etkinlikler

genellikle metinler üzerinden hazırlanmak durumundadır. Etkinliklerde kullanılacak olan metinlerin taşınması gereken bir takım özellikler vardır ve bu özelliklere Türkçe öğretimi Programında (MEB 2006) yer verilmiştir.

Türkçe öğretiminin amacı, öğrenciyi temel dil becerilerinin geliştirilmesinde hedeflenen düzeye ulaştırmaktır. Bireyin anlama ve anlatma becerilerinde istenilen düzeye ulaşması ve kendini iyi ifade edebilmesi bu becerilerin gelişmişliği ile ilgilidir. Dört temel beceri alanı iletişim becerisine karşılık geldiği için geliştirilmeleri öğrencinin hem sosyal hem de akademik başarıları aracılığıyla tüm yaşamları üzerinde oldukça etkilidir. Türkçenin eğitimi ve öğretimi bilgi vermekten çok, beceri kazandırmaya yöneliktir (Demir, 2013).

Türkçe öğretimi birden çok dersle ilişkili olduğu için ders kitabı, kullanılan yöntem ve teknikler ve temel becerileri geliştirmek üzere hazırlanan etkinlikler oldukça önemlidir. Hazırlanan etkinlikler öğrenciyi çok yönlü düşünmeye ve düşünce üretmeye sevk etmelidir (Ünsal & Güneş, 2003).

Kitap okuma, çok yönlü düşünmeyi sağlar ve aynı zamanda yorumlama gücünü artırır. Birey, yaptığı farklı okumalar sonucunda birtakım karşılaştırmalar yapar. Dolayısıyla sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısı kazanır. Öğrenmeleri yaşamsal alana taşımak ve yaşamla ilişkilendirmek bilgi ve becerileri pekiştirir ve daha kalıcı hale getirir. Okuma aynı zamanda bireyin kendini geliştirmesinde de oldukça etkilidir. Öğrenci okuduklarını özümser ve gerektiğinde hayatın farklı alanlarında kullanır (Coşkun, 2002). Aytaş (2005)'e göre, okuma eğitimi ders kitaplarında yer alan metinler üzerinden gerçekleştirilir. Bu metinlerdeki çeşitlilik okumaya olan ilgiyi artırmaktadır. Bu bağlamda sözel metinlerin dışında resim, karikatür ve müzik gibi çizgi ve seslerle oluşturulmuş metinlerin de kullanılması uygun olacaktır.

Türkçe dersinin en önemli materyali ders kitabıdır. 20. yüzyılda ders kitapları yaygın olarak kullanılan öğretim yardımcısı olarak görülmekte idi. Bu görüşün günümüzde de geçerliğini sürdürdüğü söylenebilir. Tüm toplumsal olgular gibi ders kitapları da değişime uğramaktadır. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitabının önemli bir yeri bulunmaktadır. Kitap, sınıfta öğretmen ve yaz tahtasından sonra en sık başvurulan araçtır (Seferoğlu, 2006). Alkan (1995)'a göre, ders kitabı öğretmen ve yazı tahtası ile birlikte verilen tüm bilginin % 99'unu ileten bir ortamdır. Waldman (1995) ise öğrencinin kişilik gelişiminde ders kitabının önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmen, dersin amaçları, öğrencilere uygulanacak testleri, öğretim stratejilerini ve ödevleri, kullanılan ders kitaplarına göre belirler; ders kitabı öğretmene sınıf içi öğretme-öğrenme faaliyetlerine yönelik fikirler verir. Öğrenciyi

verilecek mesaj en kısa yoldan ve mesajın özünü verecek biçimde düzenlenmiştir. Öğrenme-öğretme etkinliklerini yönlendirecek ve zenginleştirecek bir yapıda düzenlenmesi ile de ders kitapları öğrenciyi daha zengin ve ayrıntılı yanıtlar için çeşitli kaynaklara yöneltme özelliğine sahiptir (Özbay, 2003). Öğrenciler, ilk edindikleri bilgiyi etkinleştireceği ve bilginin kavramasına yardımcı olacağı için ders kitabını önemsemektedir. Kitap araçları ile öğrenci, öğretmenin anlattıklarının istediği zaman, istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme olanağı bulur (Lester & Cheek, 1998; Baştürk, 2012).

Eğitim öğretimde ders kitapları en önemli dayanaklardan birisidir. Ders kitapları sayesinde hedeflere planlı ve düzenli bir şekilde ulaşmak mümkün olabilecektir. Eğitim ve öğretimin derli toplu, sistemli ve her bir etkinliğinin birbiriyle bağlantılı ve bir bütün halinde yapılabilmesi için ders kitapları yeri doldurulamaz materyallerdir. Bu materyallerin iyi hazırlanması şüphesiz eğitim ve öğretim kalitesini artıracak, daha nitelikli bireyler yetişmesine yardımcı olacaktır. “*Ders kitabı, belli ölçütlere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır.*” (Oğuzkan, 1981). Ders kitapları, öğretim esnasında başucu kaynağı ve öğretime destek niteliği taşıyan rehber konumundadır.

Ders kitabı öğrenci için en yakın bilgi kaynağıdır. Ülkemizde son zamanlarda öğrenme – öğretme sürecinde öğrencilerin kazanması gereken davranışları en kolay ve hızlı bir biçimde kazanabilmesi için çok çeşitli eğitim materyalleri kullanılmaya başlanmış olmasına rağmen ders kitabı, hem öğretmen hem de öğrenci için hala önemli bir öğretim materyali olma özelliğini devam ettirdiği düşünülmektedir.

Öğretmenler ders kitabını, neyi öğretecekleri konusunda bilgilendikleri içerik olarak görmektedirler. Ders kitabı öğretime ders, ünite, konu plân yaparken kullanacağı bir taslak sağlar; fazla miktardaki ilgili bilgileri özet halinde sunar, öğretmeni ders için materyal hazırlamaktan kurtarır; öğretmenlere bilgi ve aktivitelere ilişkin organize edilmiş bilgiler sağlar. Ders kitapları öğretmenler için konu seçimi, derslerin organizasyonu, aktivitelerin belirlenmesi ve testlerin oluşturulmasında rehber durumundadır (Nurlu & Sarıca, 2015).

Ders kitaplarının metin tasarımına yönelik gelecekteki eğilim ne olursa olsun yazılı bir metnin içeriğinin anlaşılabilirliği kadar, tasarımının da anlaşılır olmasının öğrenmeye yardımcı olduğu bir gerçektir. Örneğin, metindeki paragraf girintilerinin sayısı, metnin ne kadar düşünce içerdiğini gösterir. Bir başlık yeni düşüncelerin başladığını belirtmektedir (Yalın, 2002). Bu konuda bilinçli bir okur ancak etkili metin tasarımı yapabilecektir.

Ders kitabı, yazılı ve basılı gereçler grubunda yer alan ve öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma materyalidir. Özellikle metinden öğrenmede, ders kitabı

önemli rol oynamaktadır. Öğretimde metnin rolüne yönelik farklı görüşlerle karşılaşılmaktadır. Bir görüşe göre metin okurun ya da öğrencinin gelişimini ve değişimini sağlayan dinamik güçlerdir (Alvermann, 1989).

Kitapların öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin işlevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için eğitsel bir ortam olarak bazı özelliklere sahip olması gerekeceği doğaldır. Bu özellikler kitabın içeriği, içeriğin işlenme biçimi, düzeni ve mekanik yapısı ile ilgilidir (Keser, 2004). Türkiye’de genelde kitap geliştirmede içerik, öncelikle dikkate alınan unsur olmaktadır. Ders kitapları sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmaktan çok, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli bir araç olmalıdır. Bir ders kitabının öğretimsel etkililiği, kitabın okunabilirlik düzeyi, kitabın içerik ve yapısı, kitabın örüntü özellikleri ile ilgi, motivasyon, ön bilgi ve beceri gibi öğrenci özellikleri olmak üzere dört temel değişkene bağlıdır. Öğrencilerin öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme becerilerini geliştiren ders kitapları tasarlamak, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı ile ilgili bilimsel araştırma bulgularının kitap tasarımına uygulanmasıyla mümkündür.

Öğrencinin ders kitabına olan tepkisinde iki etken oldukça önemlidir. Birincisi, bireyin dil gelişimi; sözcük dağarcığı, dili kullanması vb. İkincisi, ders kitabının kendisidir. Ders kitabının resim, dil, söz dizimi, bilgi örgütlemesi ve sayfa tasarımı gibi yönlerden etkili olarak tasarlanmış olması, öğrencinin okuma performansını ve kitapla olan etkileşimini artırmaktadır. Metinden öğrenmenin ya da ders kitaplarındaki metin tasarımının öğrenci üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalarda karşılaşılan sonuçlar, metin tasarımının öğrenmedeki önemini vurgulamaktadır. Ders kitapları, formal öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrenenin hizmetine sunulan eğitim araçları ile birlikte diğer materyalleri tamamlayıcı öğretim materyalleri arasında yer alır. Ders kitapları eğitim ve öğretimin yönlendiricisi konumunda olan öğretmenin en önemli yardımcısıdır. Ders kitapları sayesinde eğitim öğretim faaliyetleri esnasında öğretmenler yalnız bırakılmamış olur.

Ders kitaplarının metin tasarımında öğrencinin düzeyi, ilgileri, beklentileri, algılama biçimi gibi özelliklerinin, diğer bir deyişle hedef kitlenin tanımlanması gereklidir. İnsanın görme doğasından ve öğrenme kuramlarından elde edilen bilgilerle oluşturulan metin tasarımının, ders kitabının amacına ulaşmasında önemli rol oynayacağı söylenebilir.

Alanında uzman kişilerin çabalarıyla, ülkeyi nitelikli bireylere kavuşturacak eğitimin temel materyallerinin titizlikle hazırlanması en temel gereksinimlerden birisidir. Gelişen ve değişen dünyada eğitim bundan önceki yüzyıllara nazaran çok daha fazla önemsenmiş ve üzerine kafa yorulmuş bir uğraşı alanı olmuştur. Herkesin genel kabulüdür ki içinde bulunduğumuz çağ, insanlığın alışageldiğinden çok daha hızlı değişmektedir. Şüphesiz bu

değişimi başlatan ve yönlendiren eğitim olmalıdır. O halde bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi, ihtiyaçları göz önünde bulundurarak başka bilgiler üretmek için kullanma oldukça önem arz etmektedir. Nitelikli eğitimin planlı ve programlı bir uğraşı olduğu gerçeğinden hareketle, ihtiyacı karşılayacak şekilde bir programın oluşturulması ve bu programa uygun ders kitaplarının yazılması nitelikli bireyler için ilk adım olabilir.

Ulusların entelektüel gelişiminin göstergelerinden biri olarak kitap, özellikle ders kitapları, kendisine etkili algılama koşulları yaratmalıdır. Çocuğun, öğrenme sürecinin başlangıcında kitapla ulaşacağı ilk düşünce, bilginin değeri değil onun ilginçliği ve güzelliğidir. Özellikle ilköğretimin birinci kademesine yeni başlayan çocukların ders kitapları, çocuğun yaşama ilk açılan penceresinden, giderek genişleme alanı gösteren yaşamın diğer boyutlarına olan açılımını kolaylaştırmalıdır. Çocuğa öğretirken, istek ve beklentileri doğrultusunda tasarımlarını uygulama fırsatı verilmelidir. Ders kitaplarındaki konular çocuğun bedensel, duygusal ve zihinsel gelişim süreçlerinin özelliklerine bağlı olarak geliştirilip işlenmelidir. Çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimini tamamlaması için kitaplarda öncelikle sevgi bir hayat iksiri olarak sunulmalıdır. Sevgi bütün güdülen amaçların gerçekleşmesi için çocuğun en temel gereksinimlerinden biri olarak çocuk kitaplarının merkezinde yer almalıdır. Kısacası bir kitabın çocuğun ilgisini çekmesi için öncelikle çocuğun "sevgi" gereksinimini karşılaması gerekmektedir (Yavuzer, 1998).

Grafik tasarım, ders kitabında biçimin düzenlenmesini sağlar. İnsanın görme doğasından ve öğrenme kuramlarından elde edilen bilgilerle oluşturulan grafik tasarımın, ders kitabının amacına ulaşmasında önemli bir rol oynayacağı söylenebilir (Alpan, 2004). Ders kitaplarındaki tasarımlar, çocuğun dikkatini çekerse, derse olan ilgisi artacak ve ders çalışmak eğlenceli hale dönüşecektir. Henüz oyun çağında olan çocuk için ders, oyun, ders kitabı da oyun aracına dönüşecektir. Bu durumda dersi izlemek, onun için daha keyifli hale gelecek ve öğrendikleri daha kalıcı olacaktır.

Tasarımlar; başarılı, yetkin tasarımcılar tarafından tasarım ilkelerine uyularak hazırlandıysa, çocukta estetik beğeni de gelişmeye başlayacaktır. Öğretim materyali olarak kullanılan kitapların öncelikle hitap edeceği yaş grubu ve özellikleri bilinmelidir. Ardından kitabın içeriğine uygun olarak görsel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulup, o yaş grubuna uygun nitelikte kapak tasarımı yapılmalıdır. Çocuğun okuduğu kitaptan zevk alması gerekir ve bu da kitabının etkili tasarlanmasına bağlıdır.

Alanyazın incelendiğinde, KKTC’de ilkokullarda okutulan Türkçe dersi kitaplarının tasarımı ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. KKTC’deki ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesinin ileriki araştırmalara ve ders kitaplarının

olumlu ve iyileştirilmesi gereken özelliklerini ortaya çıkarılmasına yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Türkçe dersinin temel materyali olan ders kitaplarının, görsel tasarım ilkelerine göre tasarlanması oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda, KKTC'deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının KKTC'deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarını görsel tasarım ilkelerine göre hazırlanmasına yönelik görüşlerinin incelenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili çalışmaları var mıdır? Varsa nelerdir?
2. Öğretim elemanları kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullanmaktadır?
3. Öğretim elemanlarının görüşlerine göre ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmelidir?
4. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının metin tasarımı açısından görüşleri nelerdir?
6. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının görsel öğelerin tasarımı açısından görüşleri nelerdir?
7. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının sayfa tasarımı açısından görüşleri nelerdir?
8. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Öğretim elemanlarının görüşlerine göre, ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından avantajları nelerdir?
10. Öğretim elemanlarının görüşlerine göre, ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından avantajları nelerdir?
11. Öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan İlkokul Türkçe Ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Ders kitabı, yazılı ve basılı araçlar grubunda yer alan ve öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma kaynaklarından biridir. Hem öğrenci çalışma gereçleri arasında hem de öğretme süreçlerinde kullanılan öğretim gereçleri arasında temel bir araç olarak özel bir önem taşır (Alkan, 1992). Okulda yapılan öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan eğitim araçları arasında ders kitapları “tamamlayıcı öğretim materyalleri” olmanın yanında, temel eğitim sürecinde sadece öğrencilerin değil, yetişkinlerin de öğrenme yaşantılarına kaynaklık ederler (Çalık, 2001). Eğitim ortamlarında görülen çağdaş gelişmeler ve bilimsel çalışmalara koşut ders kitaplarının eğitim-öğretim etkinliklerinde daha iyi oluşturulması, öğrenci için anlamlı öğrenmeleri daha iyi sağlayacak biçimde tasarlanması ile ilgili sorunlara bağlı çalışmalar sürekli devam etmektedir. Bu sorunlar, ders kitaplarının verimi ile ilgili yapılan değerlendirmeler ışığında güncellenmesi ve yeniden yapılandırılması ile çözümlenebilir.

İlkokul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre tasarlanması, metinle birlikte öğrenciye verilmek istenen mesajı doğru vermesi açısından öğretmenleri ilgilendirmektedir. Öğrenci ile ders kitabı arasındaki iletişim görsel tasarım diliyle sağlanır. Bu dili sözcükler ve görüntüler yönlendirir. Sözcükler bir araya gelerek başlıkları ve metinleri oluşturur. Görüntüler ise; fotoğraf, desen, resimleme gibi üzerine belirli anlamlar yüklenen ya da yüklenmeyen yalın ve soyut biçimleri kapsar. Bir ders kitabı da sözcükler ve görüntülerden oluşur. Sonuçta tümü birbirleriyle uyum içinde örgütlenmiş öğelerdir (Alpan, 2004).

Ders kitaplarındaki görsellerin niceliğinin ve niteliğinin yeterli görülmesi ile yeni neslin görsel okuryazarlık becerisi ilerletilebilir. Sanalan, Sülün ve Çoban (2007), görsel okuryazarlık tanımını öğrencilerin görsel öğeler ile yaptığı zihinsel işlemlerdeki becerilerini geliştirmeleri olarak yorumlamıştır. Bunun yanında, Güzel Sanatlar Fakültelerinde yer alan bölümlerde okuyan öğrencilerin ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olması ve bu konuda donanımlı bir şekilde yetiştirilmeleri gerektiğinden; dikkat edilmesi ve uyulması gereken görsel tasarım ilkeleri ve unsurlar bu bölümler açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, KKTC’deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde öğrenim gören son sınıf öğrencileri ile bu fakültelerde çalışan öğretim üyeleri ve görevlilerinin KKTC’deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarını görsel tasarım ilkelerine göre hazırlanmasına yönelik görüşlerinin incelenmesi kitabın görsel tasarım ile ilgili olumlu ve olumsuz yanlarını ortaya çıkarmak ve olumsuzlukları gidermek adına büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, KKTC’de daha önce böyle bir araştırma yapılmamış olması,

araştırmanın hem alanyazında hem de KKTC’de okutulan Türkçe ders kitaplarının tasarım ilkeleri açısından var olan durumunun ortaya çıkarılması ve iyileştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.Sayıtlar

Katılımcıların soruları içten ve samimi olarak cevapladığı varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. KKTC’deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının görüşleri ile sınırlıdır.
3. Çalışmada kullanılan görüşme formu ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Türkçe Eğitimi: Öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini bilimsel bir anlayışla planlı bir biçimde geliştirmek, onlara Türk dilini doğru, bilinçli kullanma duyarlığı ve alışkanlığı kazandırmayı amaçlayan eğitimidir.

Görsel Tasarım: Bir mesajı iletmek, bir düşüncüyü görselleştirmek için bir yayının görsel unsurları üzerinde yapılan yaratıcı düzenlemelerdir. Görsel tasarım; hizalama, denge, karşıtlık, vurgulama, hareket, görüntü, oran, yakınlık, tekrarlama gibi öğeleri barındırır.

Grafik Tasarım: Görsel bir iletişim sanatıdır, birinci işlevi de bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır.

Ders Kitabı: Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri planlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel dökümanlardır.

1.7.Kısaltmalar

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türkçe Eğitimi ve Öğretimi

Türkçe eğitimi bireyin yetenekleri ve kendisini ifade etmesine odaklanır (Özbay, 2006). Bu niteliğinden ötürü eğitimin gerektirdiği dinleme, okuma, yazma, konuşma gibi yeterliklerin daha iyi bir duruma ulaşabilmesi amacıyla uygulamalara önem verilmesi gerekmektedir. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilköğretim kademesindeki öğrencilere yönelik dört temel dil becerisine ait hedef ve kazanımlar belirlenmiştir.

Günümüz koşullarına uygun iletişim ve bilgi araçlarından etkili bir şekilde faydalanabilmek ya da bireyde bir dil zevkinin oluşturulması için ilköğretim birinci ve ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencilere Türkçe dersi kapsamında bilişsel ve duyuşsal alan basamaklarına yönelik becerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin hayal dünyaları gelişmek ile birlikte dil becerileri de daha üst seviyelere taşınarak gerçek yaşam ile bağlantıları kolaylaşacaktır. Tüm bunların gerçekleşebilmesi amacıyla dört temel dil becerisi belirlenmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,

6. Okuduđu, dinlediđi ve izlediđinden hareketle, söz varlıđını zenginleřtirerek dil zevki ve bilincine ulařmaları; duygu, dűřünce ve hayal dűnyalarını geliřtirmeleri,
7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru dűřünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2006).

2.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı

Her toplum eğitim programlarını hazırlarken veya revize ederken program geliştirmenin kuramsal temelleri olan tarihi temelleri, felsefi temelleri, psikolojik temelleri ve toplumsal temelleri göz önünde bulundurarak hareket ederler. Ana dil eğitim programları da aynı doğrultuda hazırlanmakla birlikte hedefleri de diğer programlarda olduğu gibi Türk Milli Eğitimi'nin hedefleri baz alınarak belirlenmektedir. Bu bağlamda ana dil eğitiminde de her bireyin Türkçeyi tüm bilgi ve beceri yönleriyle öğrenmesi hedeflenmektedir (Göğüş, 1983).

2005 yılında yapılandırıcılığın eğitim programlarında yer almasıyla birlikte Türkçe Öğretim Programında da tüm kazanımlar öğrenciyi merkeze alacak şekilde hazırlanmıştır. Öğretim süreci boyunca öğrenciler aktif hale getirilmekle birlikte öğrencileri bilgi üretimine sorunlara pratik çözüm yolları bulmalarına teşvik etmektedir. Böylelikle öğrenciler gerçek yaşama da hazırlanmaktadır. Öğrencilerin aktif olarak rol aldığı süreç içerisinde ise öğretmenler rehber rolünü üstlenmektedirler. Öğrencilerine süreç içerisinde yardımcı olma, doğru bilgiye ulaşmaları için yol gösterme ve süreci her öğrenci için verimli, etkili ve aktif hale getirmek ise öğretmenin merkeze alınmasını engellemektedir. Bu bağlamda öğrenciler bir ödevi, projeyi ya da sorunu bireysel ya da grup olarak çözüm üretmeye çalışırlar ve işbirliği içinde çalıştıkları için de sosyalleşmeleri daha da kolaylaşır. Öğrenciler tüm bu etkinlikleri gerçekleştirirken katılımlara istekli olmaları, dikkatlerini sürece vermeleri gerekmektedir. Bunların gerçekleşebilmesi için de öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecini de gerçek yaşantıları ile bağdaştırması gerekmektedir. Yani katıldıkları etkinler gerçek hayata yönelik olmalı ve öğrencilerin değerlendirilmesinde sürece yönelik tutum ve davranışları da göz önünde bulundurulmalıdır (MEB, 2006).

Türkçe Öğretim Programı vizyonu aşağıdaki gibidir:

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkin kullanan,
- Kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimci ve problem çözen,
- Bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan,
- Haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu, şartlandırılmaya karşı duyarlı,
- Okumaktan ve öğrenmekten zevk alan,
- Bilgi teknolojilerini kullanan, üreten ve geleceğine yön veren bireyler oluşan bir toplum hedeflemektedir (MEB, 2009).

Türkçe Eğitim Programının vizyonu, Türkçe'yi doğru ve etkin bir şekilde kullanmayı, bireyin kendisini doğru bir biçimde ifade edebilmesini ve iletişim kurabilmesini, çevresiyle uyumlu ve sorumluluklarını bilen, okumak ve öğrenmekten zevk almak ile birlikte bilimsel çalışmalara önem veren, araştıran, sorgulayan ve çözüm üretebilen bireyler yetiştirebilmeyi kapsamaktadır (İnan, 2015). Bu bağlamda bireylerin hayatları boyunca vazgeçilmezleri olan okuma, yazma, konuşma, dinleme, görsel okuma ve sunu, bilişsel alan kazanımları ile bu kazanımlar sosyal yaşamlarında etkili bir şekilde kullanabilmeleri kapsamında ilköğretim Türkçe ders programları hazırlanmıştır.

Türkçe Öğretim Programının vizyonuna bakıldığında, öğrenciyi merkeze alarak, Türkçeyi doğru ve etkili kullanan, araştıran, sorgulayan, yeni bilgiler öğrenmekten ve okumaktan keyif alan, problem çözebilen, bilgi teknolojilerini kullanabilen, çevresiyle uyumlu ve sorumluluklarının farkında olan bireyler yetiştirerek daha iyi bir toplum oluşturma amacı benimsendiği görülmektedir (İnan, 2015). Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili dil ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönlerden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, öğrenmeleri, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmeleri amacıyla hazırlanmıştır.

Günümüzün ve geleceğin öğrencilerini yetiştirecek bu programla;

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan,
- Kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimci ve sorun çözen,
- Bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan,
- Haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu, şartlandırmaya karşı duyarlı,
- Okumaktan ve öğrenmekten zevk alan,

- Bilgi teknolojilerini kullanan, üreten ve geleceğine yön veren bireylerden oluşan bir toplum hedeflenmektedir (TTK, 2005).

2.3. Türkçe Eğitiminin Önemi

Her toplumda birey ilk olarak ana dilini öğrenir ve buna göre her toplum bir öğretim sistemi geliştirir. Ancak ana dil öğretiminde tercih edilecek öğretim yöntem ve stratejileri, kullanılacak materyaller süreç içerisinde verimli olmazsa büyük sorunlar teşkil edebilir. İlköğretim kademesinde bireylerin bilişsel ve duyuşsal alanlarına yönelik hazırlanmayan etkinlik ve materyallerden dolayı ulaşılması amaçlanan hedeflere varılamayabilir. Bu nedenden ötürü planlı ve programlı ana dil eğitimleri başlar. Ülkemizde de Türkçe eğitim ve öğretim programları ile bireylerde ana dil bilinci oluşturulmak ile birlikte ana dillerini kuralların bilincinde olarak kullanmaları sağlanmaktadır (Erdem & Çelik, 2011).

2.4. Türkçe Ders Kitaplarının İşlevleri

Bireylerin öğrenme süreçlerinde aktif olarak rol oynayanların başında ilk olarak öğretmenler daha sonra ise süreç içerisinde kullandıkları materyaller gelmektedir. Süreç içerisinde kullanılan materyallerin başında ise ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları hem öğrenciler hem de öğretmenler için bir rehber konumunda olmasından dolayı sürecin en önemli ders materyali olarak görülmektedir.

Türkçe ders kitapları aracılığı ile öğrenciler ana dillerinin güzel ve özel yanlarını öğrenmeye başlarlar. Bireylerin ana dillerini doğru bir şekilde öğrenebilmeleri için ilk olarak ana dil dersini ve kitaplarını benimsemesi ve sevmesi gerekmektedir. Bireyin dersi sevmesinde öğretmeni baş rol oynamakla birlikte, dersi benimsemesinde ve doğru bir şekilde öğrenmesinde ders kitapları da önemli bir yere sahiptir. Sürecin etkili ve başarılı olabilmesi için bireylerin ders kitaplarını da sevmeleri gerekmektedir. Bu da ancak hem görsel hem de içerik olarak etkili bir biçimde tasarlanan ders kitapları ile gerçekleştirilebilir. Başarılı bir şekilde hazırlanmayan ders kitapları bireylerin öğrenmelerinin gerçekleşmesinde çok büyük bir engel teşkil eder. Okunmayan metinler, konu ile ilgisi olmayan görseller bireyleri sıkmak ile birlikte derse olan ilgilerinin de azalmasına sebep olabilir. Bireyin yaratıcılığının artmasına etkili olamayacağı gibi engel de olabilir (Ayhan, 2010).

Kitaplar içerisinde yer alan görseller büyük önem arz etmektedir. Özellikle ilkokul çağındaki çocuklar kitaplardaki resimlere bakarak içerik hakkında bilgi sahibi olmaya çalışırlar. Bu nedenle kitaplarda yer alan görsellerin uyumu, ahengi çocukların kitaplara ilgi ve sevgiyle yaklaşmasını sağlar (Turan, 2000).

İlköğretim kademesindeki bireylere yönelik ders kitaplarının seçimi yapılırken uzman kişiler tarafından hazırlanan kitapların seçimine özen gösterilmelidir. Aksi takdirde çocukların erken yaşta kitaptan uzaklaşmalarına neden olunur. Bu sebepten ötürü kitap seçiminde öncelikle uzmanlar tarafından hazırlanan kitaplar tercih edilmelidir. Kitapta yer alan resim ve tasarımlardan zevk alınabilmesi öğrencilerin duyuşsal alanlarına da katkı sağlayacaktır. Bu nedenden ötürü Türkçe ders kitaplarının kapsadığı konular çocukların ilgisini çekebilecek şekilde, hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını olumlu yönde katkı sağlayacak ve bilgilendirebilecek bir biçimde öğrenme düzeyleri ve yaşlarına uygun olarak tasarlanması büyük önem arz etmektedir (Ayhan, 2010).

İlköğretim kademesindeki öğrenciler için derste kullanılan materyaller çok önemlidir. Böylelikle çocukların edindikleri bilgileri yorumlamaları ve uygulamaları daha da kolaylaşır. Türkçe derslerinde ise genellikle en sık kullanılan materyal ders kitaplarıdır. Ancak Türkçe ders kitapları diğer ders kitaplarına göre daha fazla özellik bulundurmaktadır. Diğer derslerde kullanılan metinler sadece nesnel niteliğe sahipken, Türkçe dersi metinleri hem nesnel hem de öznel niteliklere sahiptir. Bu nedenle metinlerin içeriği Türkçe ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır.

Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerde birçok unsurun bulunması gerekmektedir. Kolaç (2009) bunları şu şekilde maddelendirmiştir:

1. Türkçe dersi öğretim programında yer verilen amaçlarla örtüşmelidir.
2. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmalıdır.
3. Öğrencilerin ilgilerine uygun olmalıdır.
4. Öğrencilerde okuma isteği uyandırmalıdır.
5. İçerik ve yapı olarak anlamsal, mantıksal bir bütünlük taşımalıdır.
6. Yazıldığı türün özelliklerini yansıtmalıdır.
7. Ana dilimizin güzelliğini, inceliğini, zenginliğini yansıtacak bir dil kullanılmalı, öğrencilerde ana dili sevgisi uyandırmalıdır.
8. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin gelişmesinde temel oluşturacağı düşüncesiyle anlatım bakımından sorunsuz olmalıdır.
9. Öğrencilerde zengin bir sözcük dağarcığı oluşturmaya çalışmalıdır.

10. Öğrencileri düşündürmeye, yorumlamaya, sebep-sonuç ilişkileri kurmaya, araştırmaya yöneltmelidir.
11. Gelişim düzeylerine uygun olarak öğrencilerin duygusal gereksinimlerine cevap vermelidir.
12. Ulusal değerlerimizi yansıtmalı ve öğrencilerde ulusal değerleri koruma bilinci oluşturmaya çalışmalıdır.
13. Büyüklerini sayan, küçüklerini seven, yardımsever, hoşgörülü, insanları ve bütün canlıları seven, çevresine karşı duyarlı, dürüst, etik değerlere bağlı, kişilik bakımından sorunsuz, özgüveni yüksek bir nesil yetiştirme amacına yönelik iletiler içermelidir.

2.5. Ders Kitapları

Ders kitaplarının gelişigüzel hazırlanması imkansızdır. İlgili öğretim kademesinde kullanılan programın felsefi temelleri temel alınarak hazırlanır. Aksi takdirde öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışlara ulaşamayız. Bu nedenle ders kitapları ile eğitim programları birbirleri ile tutarlı olmalıdır (Baran, 2015).

Ülkemizde de 2005 yılından beri uygulanmaya başlayan yapılandırmacılık ile birlikte değişen eğitim programları ders kitaplarının da değişmesine yol açmıştır. Eğitim programları ile ders kitapları karşılıklı etkileşimle birlikte sürekli gelişim ve değişim içerisindedirler. Program ile ders kitabı arasındaki ilişki güçlendikçe hedeflenen kazanımlara ulaşmak da kolaylaşmaktadır. Bundan ötürü program ile ders kitapları arasındaki ilişkinin tutarlık göstermesi önemlidir (Asri, 2011).

Yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanan ders kitaplarında bilişsel alanın üst basamaklarına uygun aktiviteler bulunmaktadır. Brooks ve Brooks'a (1999) göre yapılandırmacı yaklaşımda yer alan öğrenme aktiviteleri öğrencileri ezbere yönlendirmemektedir. Öğrenciler problem çözmeyi veya bir problemi ortaya koymayı, tartışmayı, eleştirel düşünmeyi, yaratıcı düşünmeyi bu aktiviteler sayesinde artık daha kolay kazanmaktadır. Ayrıca sadece bilişsel alana yönelik değil, duyuşsal ve devinimsel alana hitap eden etkinler yer almaktadır (Baran, 2015).

Öğretim programlarını kendilerine rehber olarak benimseyen ders kitaplarının niteliği ve amaca hizmet edebilmesi için programı esas alarak hazırlanmaları ders kitaplarının da nitelikleri artırmaktadır (Baran, 2015).

Yazılı ve basılı araç gereçler kapsamında yer alan ders kitapları bireylerin öğrenme süreçlerine kaynaklık etmektedir. Öğrencilerin metin üzerinden öğrenmelerinde ders

kitaplarının tasarımı büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiği zaman metin üzerinden öğretim hakkında farklı görüşler yer almaktadır. Alvermann'a (1989) göre öğrencilerin gelişimini sağlamakta metinler önemli bir yere sahiptir. Metinler üzerinden gerçekleşen öğretim ile öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşim artmaktadır. Ancak öğrenciler metinlere kendi yorumlarını ekleyemeden öğrenme gerçekleşir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğu zaman metin üzerinden gerçekleştirilen okumalar öğretimi destekleyici olmakla birlikte etkileşimi sağlayıcılardır. Böylelikle öğrenciler okuma metinlerinden yola çıkarak geçmiş bilgileri ve yaşantıları arasında bağ kurarlar.

2.5.1. Ders Kitaplarının Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Eğitim ve öğretim sürecinin her aşamasında ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerden ve kullandıkları yazı tahtlarından sonra en çok başvuru alan materyal ders kitabıdır (Coşkun, 1996). Ders kitapları konu başlangıçlarında ve ilgili konuya ilişkin ilgi ve merak duyulmasını sağlamakta öğretmenlerin üzerinden büyük bir yük almaktadırlar (Wellington, 2001). Bu nedenle öğretmenler kazandırılması istenen davranışlar doğrultusunda öğretim stratejilerini, öğrencilere uygulanacak test türlerini, öğrencilerden yapmaları beklenen ödev ve projeleri belirlerken ders kitaplarını esas kaynak olarak kabul ederler (Yalın, 1996). Böylelikle öğretmenler de hem süreç içerisinde hem de sonunda gerçekleştirecekleri ölçme değerlendirme süreçlerini de daha etkin bir şekilde uygulamış olurlar. Bununla birlikte öğrencilere bilgi aktarımında öğretmenin, yazı tahtalarının ve ders kitaplarının kullanımı ile ortamın daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır (Alkan, 1995).

İlköğretim çağındaki öğrenciler için ders kitaplarının kişilik gelişimlerine katkı sağladığı belirtilmektedir (Waldman, 1995). Ayrıca ders kitapları sayesinde öğrenciler ilk defa edindikleri bilgileri kavramaları ve daha önceki bilgileri ile birlikte etkinleştirmeleri sağlanır. Böylece öğrenciler, öğretmenleri tarafından kendilerine ilk defa aktarılan bilgileri ders kitapları ile pekiştirebilmek ile birlikte, takıldıkları veya istedikleri zamanda tekrar etme fırsatı yakalarlar (Lester ve Cheek, J., 1998; Küçükahmet, 2002).

Ders kitapları öğretmenler için bir rehber konumundadır. Konuları hangi sıra ile işleyeceklerini gösterir. Daha da açıklayıcı olmak gerekirse ders kitapları, öğretmenlere ders, ünite, konu planları hazırlamak için taslak olarak kullanılabilir ya da çok fazla bilginin yer aldığı konular için özet bilgi edebilmek amacıyla başvurulabilir. Böylelikle öğretmenler konu seçimi, organizasyonu, süreç içerisinde kullanılacak etkinliklerin belirlenmesi ve ölçme

değerlendirme tekniklerinin doğru ve etkili bir şekilde yürütülebilmesi için ders kitapları önemli bir yere

Ders kitaplarının bilişsel becerilerin yanı sıra duyuşsal ve psikomotor becerilerin de gelişmesine önemli etki ve katkıları bulunmaktadır (Kılıç, 2008). Bunun yanında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde ve metne ait eşleştirme, doğru yanlış soruları, çoktan seçmeli sorular şeklinde hazırlanan etkinliklerde davranışçı yaklaşımın izlerini görmek mümkündür.

2.5.2. Ders Kitaplarında Aranılan Fiziki Koşullar

Ders kitaplarının yapılandırılmış biçim ve içerik bütünlüğü göstermeleri gerekmektedir. İlgili program felsefesine uygun, eğitim açısından her ne kadar etkili ve verimli bir şekilde tasarlanırsa da okuyucu ile arasında herhangi bir etkileşim sağlanmaz ise ders kitaplarının bilimsel değeri düşebilir hatta işlevsiz bile sayılabilir (Doyran, 1997). Bu nedenle ders kitaplarının sadece okumaya yönelik olmaması gerekmektedir. Güncel ve eğitsel bilgilere ek olarak görsel olarak iyi tasarlanmış ve sunum tekniklerine özen gösterilmiş olmasına özen gösterilmelidir (Gökaydın, 1996).

Kitaplar her ulusun gelişimini gösteren en güzel örneklerdir. Özellikle ders kitaplarında algılama daha etkili hale gelmektedir. Doyran'a (1997) göre bir çocuğun süreç içerisinde kitabı ilk gördüğü zaman onun çekiciliğine ve güzelliğine odaklanır, bilginin verimliliğine ya da zenginliğine bakmaz. Kaliteli malzeme, uzman ve nitelikli basım yöntemleri ile hazırlanan ders kitapları öğrenciler için sürecin daha verimli ve etkili geçmesine olanak tanır.

Eğitimin her kademesinde ders kitaplarının fiziki koşulları büyük önem taşımaktadır. Temel olarak bulunması gereken fiziki özellikler ders kitaplarının sayfalarının düzgün, lekesiz, delik veya yırtık bir bölümü bulunmadan ya da herhangi bir baskı hatalarının bulunmaması gerekmektedir. Bunlara ek olarak ders kitaplarına düzgün olarak kenarlıkların kesilmesi ve ciltlemede de hatalara yer verilmemesi gerekmektedir. Özellikle eğitim ve öğretime ilk defa başlayan öğrenciler için ise renkli basımların olmasına özen gösterilmelidir (Özcan, 2010). Bu nedenle Türk Standartları Enstitüsü tarafından TS 10220 Ders kitapları adlı Türk Standardı hazırlanmıştır. (Kahraman, 1996). İlköğretim birinci kademesinde öğrenim gören öğrencilerin ders kitaplarında bulunması gereken özellikler ile ilköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencilerin ders kitaplarında bulunması gereken özellikler arasında farklılıklar bulunmaktadır.

Yazıların rahat algılanması, akıcı ve anlamlı bir okumanın sağlanması, bunlara bağlı olarak da mesajların tam anlaşılması yazı boyutunun (pontonun) seviyeye uygun seçimi ile gerçekleşir. “Punto seçimindeki standartlar başlıklar dışında kalan bölümlerde;

- İlköğretim 1. sınıf için 20 - 24 punto
- İlköğretim 2. sınıf için 18 punto
- İlköğretim 3. sınıf için 14 punto
- İlköğretim 4. sınıf için 12 punto
- İlköğretim 5. sınıf için 11 punto
- Daha üst kademeler için 10 punto büyüklüğünde harf kullanılmalıdır” (Ceyhan & Yiğit, 2004).

Öğretimin her kademesinde ders kitaplarının kolay okunabilir olması, kullanılan kelimelerin güncel olması ve kullanım sıklıkları, cümle yapıları ve uzunlukları, hecelemelerin düzenli yapılmasına bağlıdır. Bu nedenden ötürü ders kitapları hazırlanırken alan uzmanları ile birlikte çalışılması gerekmektedir. Yani ders kitapları grafikler, eğitim teknoloji uzmanları, dilbilimciler, ressamlar, grafikerler, eğitim ve gelişim psikologları, ölçme değerlendirme uzmanları, uygulayıcılar gibi uzman bir ekip ile programın felsefi temelleri de göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır (Özcan, 2010).

Türk Standartları Enstitüsü (TSE)’nin 1992 yılında belirlediği kitap üretiminde gerekli fiziksel özellikler aşağıda verilmiştir (Tertemiz vd., 2004; Ceyhan ve Yiğit, 2004):

Görünüş: Ders kitabının sayfaları düzgün olmalı, leke, delik, kir, kırışıklık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve diğer görünüş kusurları ile baskı hataları bulunmamalıdır. Baskı kağıdın arka yüzüne geçmiş olmamalıdır. Kitabın kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş olmalı, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamalıdır.

Renk: Ders kitabındaki renk, okuyucuyu okumaya motive edici, ilgi uyandırıcı, dikkat çekici canlı renklerden oluşmalıdır. Aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Ders Kitabının Biçimsel Bilgileri: Bir ders kitabında, kitaba ait tanıtıcı bilgileri özellikle, ön ve iç kapak kısmında bulunmalıdır.

Boyut ve Toleranslar: Bir ders kitabının boyutları ISO 6716 A serisinin boyutuna, büyük boy için A5 boyutuna uygun olmalıdır.

Yazı Büyüklükleri: Ders kitaplarındaki metinlerin yazı büyüklükleri, hitap ettikleri öğretim düzeyine göre olmalıdır.

ISBN ve ISSN: Bu kodlar “Uluslararası Standart Kitap Numarasını” gösterir. ISBN ve ISSN uluslararası bibliyografik denetim araçlarıdır. Bu numaralar, hızla artan, değişen ve gelişen

bilgi üretimini izleyebilmek için uygulanan kitap numaralama sistemidir. Türkiye bu uygulamayı 1975 yılından beri sürdürmektedir.

2.5.3. Ders Kitaplarında Dil, Anlatım ve Okunabilirlik

Ders kitaplarında yer alan bilgilerin okuyucuya doğru ve anlamlı bir şekilde aktarılabilmesi için okunabilirlik, dil ve anlatım özelliklerine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ders kitaplarının birtakım bilimsel bilgilerin kitabın yazarından okuyucuya doğru yayılmasını, iletilmesini sağlayan bir iletişim aracı olduğu herkes tarafından bilinmektedir. İletişim sürecinde kaynak olarak görülen ders kitaplarının iletmeye çalıştığı mesajın yani bilimsel bilgilerin doğru olması ne kadar önemli ise bu bilgilerin anlaşılır bir biçimde okuyucuya iletilmesi de en az o kadar önemlidir. Bilgilerin anlaşılabilir bir biçimde sunulması ise iyi bir dil, iyi bir anlatım tarzı, doğru kullanılmış dil bilgisi kuralları, düzgün kurulmuş cümleler, bütünsel bir anlatım, uygun seçilmiş kelimelerle ve metnin okunabilirlik özelliği ile mümkündür (Köseoğlu ve diğerler, 2003).

Ders kitaplarını hazırlarken dil ve anlatım bakımından şu hususlara dikkat edilmelidir (Tertemiz, 2004; Çalık, 2001; Güneş, 2002):

- Öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Detaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.
- Cümle uzunlukları standartlara uygun olmalıdır.
- Kelimeler dikkatle seçilmelidir.
- Yaşayan Türkçe kullanılmalıdır.
- Metinlerde verilmek istenen mesaj açık ve anlaşılır olmalıdır. Anlatım duru olmalıdır.
- Seçilen sözcükler sınıf düzeyine uygun olmalıdır.
- Yazım kurallarına uygun olmalıdır.
- Cümleler görsel öğelerle desteklenmelidir.
- Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile verilmelidir.
- Ders programına uygun olmalıdır.
- Konu alanı ile ilgili bilimsel bilgiye uygun olmalıdır. Ders kitaplarında dil ve anlatım açısından diğer önemli bir konu da “bir örneklik” tir. Diğer bir anlatımla, kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmalıdır. Örneğin: “veya” yerine “ya da” kullanılmışsa her yerde “ya da” kullanılmalıdır. “örneğinmesela, kelime-sözcük, cümle-tümce, isim-

ad, iletişim-haberleşme, eğitim programı-müfredat, talimat-yönerge” gibi ikili kullanımlara yer verilmemelidir (Ceyhan & Yiğit, 2005).

2.5.4. Ders Kitabında Yer Alması Gereken Bölümler

Ders kitaplarının süreç içerisinde verimli bir şekilde kullanabilmesi amacıyla gerekli olan bazı eğitsel özellikleri bünyesinde barındırması gerekmektedir. Bunların en başında ders kitaplarının içeriği, kitap içeriğinin nasıl işleneceğinin belirtilmesi, kitabın düzeni ve biçimsel yapı ve özellikleri gelmektedir (Alkan, 1979).

Ülkemizde de ders kitapları tasarlanırken içerik her zaman ilk dikkate alınan unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Halbuki ders kitapları sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir materyal değildir. Ders kitaplarının en önemli amaçları arasında öğrenimin kolaylaştırılmasını sağlamak, öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir biçimde motivasyonlarını artırmak ve sürecin etkililiğini artırmak sayılabilir.

İçeriği iyi örgütlenmiş bir metin baştan sona okur açısından sürükleyici olabilmektedir. Bir metinde içerik örgütlenmesinin biçime de yansımaları okura birçok ipucu vermektedir. İçeriğin biçimsel örgütlenmesi tipografik tasarımla, daha geniş bir deyimle, grafik tasarımla gerçekleştirilebilir. Tipografik metin örgütleyiciler, bilinmeyen bir kentte gezerek keşif yapmak isteyen insana yardımcı olan rehber, levhalara ya da haritalara benzerler. Bir kitap ya da metin bilinmeyen kente benzetilirse, kitabın gerçek anlamda tanınması ve kavranabilmesi için metin örgütleyicilere olan gereksinim kaçınılmaz olmaktadır. Eğitim araştırmaları başlıklar, içindekiler listesi, bölüm başlıkları, özet, sözlük, kaynakça gibi metin örgütleyicilerin öğrenciler tarafından beğeni ile karşılandığını göstermektedir (Hartley, 1996). Ayrıca metin örgütleyicileri kullanmak öğrencinin ileride karşılaşacağı değişik metinlere uyum sağlamasını da kolaylaştırmaktadır (Erkmen, 1996). Frase ve Schwartz’ın (1979) araştırma bulguları ise teknik bir dokümandaki metni anlamlı bölümlere ayırma ve satır başı yapma gibi tipografik örgütlemelerin okuma yeterliliğini artırdığı yönündedir. İçindekiler listesinin işlevsel ve çekici biçimde düzenlenmesi, başlıkların, sözlük ve kaynakçanın etkili varlığı gibi örgütleyiciler, ders kitabı tasarımında görsel bütünlüğün yanında kullanılabilirlik ve hedefe göreliliği de beraberinde getirmektedirler.

Ders kitaplarının tümünde olması gereken ortak bölümler vardır. Ortak bölümlerin yer alması ders kitaplarına olan ilginin ve anlaşılabilir olmasına katkıda bulunur. Genellikle ortak bölümler ikiye ayrılır. Bunlardan ilki içerik ile ilgili olan bölümler diğeri ise içerik ile ilgili olmayan bölümlerden oluşmaktadır.

İçerik ile ilgili olmayan bölümler genel olarak kitabın dış kapağı ve arka kapağı, Atatürk Portresi, İstiklal Marşı, Gençliğe Hitabe oluşmaktadır. Kitabın dış ve arka kapağı dışında bulunun diğer öğeler genellikle öğrencilere vatandaşlık bilincini aşılama amacıyla bulunmaları gerekmektedir.

Ders Kitabı İnceleme Yönetmeliği' ne göre Atatürk Portresi, İstiklal Marşı, Bayrak, Gençliğe Hitabe öğeleri, öğrencilerin yurttaşlık bilincini geliştirmek amacıyla ders kitaplarında bulunması gerekmektedir. Bunlar dışında kitabın kimlik bilgileri de içerikle ilgili olmayan öğelerdendir.

Köseoğlu ve arkadaşları (2003) kitabın içerikle ilgili olmayan (kitabın dışı) bölümlerinde bulunması gerekenleri şu şekilde belirtmiştir: Kitabın dışından kasıt ön kapağı, sırtı ve arka kapağıdır. Kitabın kimliğinin sunulduğu, çekiciliğinin sergilendiği, kitaba yönelmemizi sağlayan ve kitapla ilgili ilk fikrimizi oluşturan kısım kitabın dış görünüşüdür. Yayımcılar bu kısmın kitabı alacakları etkilemesine özen gösterirler. Kitabın ön kapağında kitabın adı, yazarı, basım evi, kitabın kaçınıcı baskı olduğu, ders kitabının hangi tür okul ve hangi düzey için basıldığı öğrenilebilir. Kitabın sırtında kitabın adının, yazarının adının bulunması kitapların üst üste ya da yan yana dizildiği durumlarda tanınması ve ayırt edilmesi önemlidir. Kitabın arka kapağında kitabı almanıza neden olacak kitabın genel tanıtımı, yazarlar hakkında bilgi, yayınevini adresi, kitabın fiyatı, ISBN numarası gibi bilgilere yer verilmektedir.

Ancak aradan geçen birkaç yılda ders kitabının dışındaki bölümler üzerinde bulunması gereken bilgilerin bir kısmı değiştirilmiştir. Artık okullarda kullanılan ders kitaplarının ön kapağında ve sırtında yalnızca hangi ders, hangi düzey ve hangi yayınevine ait olduğu bilgileri bulunmaktadır. Kitabın arka kapağında ise ISBN numarası ve kitabın ücretsiz dağıtıldığını belirten ibarenin yanında, tanıtımlar ve eğitim projeleriyle ilgili sloganlar bulunmaktadır.

İçerik, programda “Ne öğretilmelidir?” sorusuna cevap veren disiplinlerle ilgili genel bilgi kaynaklarıdır. Eğitim amaçları bize içi doldurulması gereken bazı kalıplar verirken içerik (muhteva) bu kalıpları dolduran kalıpları belirtir. İçerik, bir derste okutulmak üzere disiplinlerden sistematik olarak saptanmış konuların ve yapılması öngörülen etkinliklerin hepsine verilen isimdir (Ceyhan ve Yiğit, 2005).

Ders kitaplarının hepsinde içindikiler bölümünde mutlaka bulunması zorunlu olanlar arasında İçindikiler Listesi, Konular, Kazanımlar, Dizin (İndeks), Önsöz, Kronoloji, Sözlük, Kaynaklar, Semboller, Tablo ve Şekiller Listesi, Etkinlik ve Alıştırılmalar, Hazırlık Çalışmaları, Değerlendirme Soruları, Özet, Proje ve Performans Görevleri yer almaktadır.

Listelenen bu temel başlıklar ise kullanılacak olan öğretim kademesinde eğitimine devam eden öğrenci özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

2.5.5. Ders Kitaplarında Görsel Düzen

Görsel düzen için en önemli basamak öğrenci düzeyleridir. Ders kitaplarında kullanılan görsel materyallerin hepsi öğrencilerin özellikleri, ilgileri, beklentileri, öğrenme stilleri, öğrenme düzeyleri gibi öğelere verilecek yanıtların uzman kişiler aracılığı ile toplanmasıyla birlikte nitelikli bir tasarım gerçekleştirilmiş olur. Bu nedenle ders kitaplarında içeriğin tasarlanmasında ilgili programın felsefi temelleri, öğrenme ve öğretme kuramlarına önem verilerek öğrenciler üzerinde ulaşılması hedeflenen davranışlar gerçekleştirilebilir (Alpan, 2004).

Ders kitaplarında içerik tasarımının daha etkili olmasını sağlayacak en önemli ikinci etken ise biçimin tasarlanması ya da düzenlenmesidir. Bu da ancak grafik tasarım ile gerçekleştirilebilir. Grafik tasarımı ders kitaplarının sadece biçim düzenlemesi olarak düşünmemek gerekmektedir. Grafik tasarımı ile birlikte öğrenme kuramlarından elde edilen bilgilerin görsel olarak algılanması sağlanmaktadır.

İlköğretim kademesindeki ders kitaplarında yer alan metinleri anlamlı bir bütünlük içinde destekleyen görsellerin bulunması öğrencilerin ilgisini çekmekte, konuların daha anlaşılabilir olmasına, yaratıcılıklarının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Öğrencileri okuma yazmaya teşvik edecek olan Türkçe ders kitaplarında da görsel düzen büyük önem arz etmektedir. Böylelikle görsel materyaller ile öğrencilerin algılamaları pekişmek ile birlikte, kavramları algılamalarında ya da oluşturmalarında da yardımcı olmaktadır. Ayrıca görsel materyaller yani illüstrasyonlar yazılı metinlerden bağımsız olarak da anlam bütünlüğü sağlamaktadır (Mardi, 2006).

Fotoğraf ve illüstrasyon bir kitabın görsel unsurlarıdır. Kitap tasarımının en belirgin özelliği, görsel unsurların düzenleniş biçimidir. Fotoğraf ve illüstrasyonun birincil işlevi, metinde sözü edilen bir olguyu görselleştirmesidir. Boyut, biçim ya da üslup açısından yanlış seçilen bir görsel unsur, gramer ve imla hatalarıyla dolu bir cümleye benzetilebilir. Fotoğraf ve illüstrasyon öncelikle izleyicisini bilgilendirmelidir. Ama iyi seçilmiş bir görsel unsur salt bilgi vermez; okuyucunun dikkatini çeker, kültür ve beğeni düzeyini yükseltir ve belleğinde yer edinir (Becer, 2002).

Becer (2005), görsel unsurların sayfada kullanımını sırasında dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle sıralamıştır:

1. Kitap tasarımcısı, görsel unsurların birbirleriyle, metinle, sayfa ile ve kitabın diğer bölümleri ile olan ilişkilerini düzenlemekle yükümlüdür. Görsel doku, boyut ve orantılar arasında kurulan benzerlikler, metinle görsel unsurlar arasındaki bağlantıyı güçlendirir.
2. Birbirine ya da yazı alanına çok yaklaştırılan fotoğraf ve illüstrasyonlar kolay ayırt edilemez ve okuyucunun dikkatinin dağılmasına neden olur. Bu nedenle, her görsel unsurun etrafında en az 4 mm. Kalınlığında çerçeve boşluğu bırakılması yerinde olur.
3. Koyu tonlardan ya da yoğun renklerden oluşan iki görsel unsur, aynı yaprağa arkalı-önlü basıldığında, birbirlerinin görsel etkisini karşılıklı olarak bozabilir.
4. Görsel unsur, metni bölecek biçimde sayfanın ortasına yerleştiriliyorsa; cümlelerin arasına değil, paragrafların arasına konulmalıdır.
5. Her görsel unsur, metnin kendisini referans gösteren bölümüyle aynı sayfada kullanılmalıdır.
6. Fotoğraf ve illüstrasyonlar sayfa içine yerleştirilirken, yazı alanı ile sayfa kenarı arasında kalan marjlardan da yararlanılabilir.
7. Bir fotoğraf ya da illüstrasyonun sayfaya dik olarak yerleştirilmesi mümkün olmadığında, tek ve en iyi seçenek; görsel unsuru yan çevirmek ve sağ sayfaya koymaktır. Bu durumda sol sayfadaki yazı alanı genişliği esas alınmalı ve görsel unsurun alt yazısı, yazı alanı genişliğini aşmamalıdır. Yani görüntü ile alt yazı, diğer sayfadaki yazı alanına eşit boyutlara getirilmelidir.
8. Metin ve görsel unsurlar kitap içinde ayrı bölümler olarak düzenlense bile; yazı alanı ile görüntünün yer aldığı alanlar eşit tutulmalıdır.
9. Bir kitapta yazı alanını sınırlayan çizgiler, görsel unsurların yerleştirilebileceği en büyük alanı belirler. Dar ve uzun görsel unsurlar, yazı alanını sağında ve solunda eşit boşluklar kalacak biçimde boydan boya doldurulmalıdır.
10. Görsel unsurlar daima alt yazıları ile birlikte kullanılmalı, aradaki boşluklar her sayfada eşit tutulmalıdır.
11. Eğer bir kitapta yatay konumdaki görsel unsurlar çoğunluktaysa, sayfalarında yatay konumda tasarlanması ve metnin iki sütun halinde dizilmesi daha doğru olur.
12. Seçilen yazı karakteri, boyutu ve satır arası boşlukları bir kitabın okunaklılığını ve estetik görünümünü büyük ölçüde etkiler. Her satırda sekiz ila on iki sözcük bulunmalıdır. Sözcük sayısı arttıkça, okuma eylemi giderek sıkıcı ve yorucu olmaya başlar.
13. Sayfa numarası metne dahil değildir ve bu nedenle metinden ayrı tutulmalıdır.

14. Kitap ve diğerk basılı malzemelerin tasarımında belki de ilk yapılacak şey, doğru ve uygun orantılar oluşturacak tabaka boyutlarının belirlenmesidir. Üretim aşamasında, metin ve görsel unsurlar için aynı cins kağıt kullanılması bütünlük açısından daha uygundur.

2.6. Görsel Tasarım

2.6.1. Ders Kitaplarında Görsel Tasarım

Ders kitaplarında yer alan konuların anlaşılır, rehber görevi üstlenmeleri, yazılı metinlere yardımcı resimler, grafikler, şekiller gibi eğitsel materyaller ile desteklenerek sürecin daha etkili bir şekilde ilerlemesine yardımcı olur. Bu bağlamda ders kitapları hazırlanırken görsel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Ders kitaplarında bulunan konu ya da üniteler hakkındaki resimlerin, şekillerin, grafiklerin ya da tabloların mantıklı bir şekilde yer alması gerekmektedir. Öğrencilerin somut dönemden soyut döneme geçişine katkı sağlayacak bir biçimde düzenlenmesi için ders kitaplarında kullanılan illüstrasyonların ilgi çekici, konu veya ünite ile ilgili olması gerekmektedir. Eğer düzensiz ve özensiz bir biçimde tasarlanan ders kitapları öğretim sürecinde kullanılırsa, öğrencilerin gelişimini engellemek ile kalmayıp kitaplara olan ilgililerinin de azalmasına sebep olabilir (Özünel, 1996).

Ders kitaplarındaki tasarımlar, çocuğun dikkatini çekerse, derse olan ilgisi artacak ve ders çalışmak eğlenceli hale dönüşecektir. Henüz oyun çağında olan çocuk için ders, oyun, ders kitabı da oyun aracına dönüşecektir. Bu durumda derisi izlemek, onun için daha keyifli hale gelecek ve öğrendikleri daha kalıcı olacaktır. Tasarımlar; başarılı, yetkin grafik tasarımcılar tarafından tasarım ilkelerine uyularak hazırlandıysa, çocukta estetik beğeni de gelişmeye başlayacaktır.

Öğretim materyali olarak kullanılan kitapların öncelikle hitap edeceği yaş grubu ve özellikleri bilinmelidir. Ardından kitabın içeriğine uygun olarak grafik tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulup, o yaş grubuna uygun nitelikte kapak tasarımı yapılmalıdır. Çocuğun okuduğu kitaptan zevk alması gerekir. Bu da kitabının etkili tasarlanmasına bağlıdır.

İlköğretim çağındaki öğrenciler için ders kitapları gelişimlerine katkı sağlayabilmek, içinde buldukları kültürün kazanımını gerçekleştirebilmek ve başarılarına olumlu yönde katkı koyabilmek adına önemli bir materyal olarak görülmektedir. Ders kitaplarının bu genel faydalarının yanı sıra öğrencilerin kendilerini ifade edebilme becerilerinin, konuları

kavrayabilme yeteneklerinin, hayal dünyalarının, yaratıcılıklarının, genel kültürlerinin, kelime haznelerinin de artmasına olumlu olarak katkı sağlar (Aral ve Grösöy, 2000).

Ders Kitaplarında, Görsel Araçların Kullanımının Amaçları Şunlar Olabilir:

Bilgi vermek: Görsel araçlar konu hakkında istendik bilgiler sunar.

Bilgileri desteklemek: Görsel araçlar bilgileri aydınlatmak ve genişletmek için kullanılabilirler. Öğrencilerin konuyu tam olarak anlayabilmesine (metnin açıklanması ve yorumlanması) yardımcı olabilirler.

İlgi çekerek dikkati yönlendirmek: Konuya ya da herhangi bir öğeye ilgi çekilmesini sağlayarak dikkatleri yönlendirirler. Böylece, öğrencilerin istekli olarak o konuyu okumaları ve okuduklarından daha fazla verim almaları sağlanabilir. Kitaba göz gezdirildiğinde, ilgi çekebilecek resim, karikatür, fıkra, vb. araçlar öğrenci ve kitap arasında olumlu bir iletişim ortamı sağlayacaktır.

Konuları özetlemek: Bazen uzun yazılarla anlatılabilecek durumlar fotoğraf, resim, karikatür gibi araçlarla çok daha az bir emekle daha anlaşılır sunulabilir. Konu anlatımını pekiştirmek ve konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için ünite veya konu sonlarında kısa özetler verilir. Konunun uzunluğuna ve güçlüğüne bağlı olarak yazılı özetlerde, konunun bütünlüğünü bozmadan tüm bağlantıları ile yeterli bir pekiştirme sağlanamayabilir. Bu durumda şema, resim gibi araçların pekiştirme görevi yapması konu bütünlüğünün sağlanması açısından yararlı olacaktır.

Olgular veya kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek: Ders kitapları, konu içinde pek çok olgu ve kavramları açıklar. Bu doğrudan tanımlar veya metin içindeki açıklamalar şeklinde de olabilir. Kitap okunurken dikkat dağıtıcı çeşitli iç ve dış nedenlerden dolayı öğrenciler, kavram ve olguları yanlış anlayabilirler. Görsel araçlar bunların doğru şekilde anlaşılmasına yardımcı olduğu gibi, aralarındaki ilişkilerin de kavratılmasında etkilidirler.

Görsel Düzendeki Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar İse Şunlardır: (MEB,2006:61)

1. Konuya uygunluk sağlanmalıdır.
2. Yeterli oranda öğeye yer verilmelidir.
- 3 Görsel ve yazılı öğelerde ipuçları kullanılmalıdır.
4. Gelişim özelliklerine uygun kullanılmalıdır.
5. Algısal özelliklere uygun olarak düzenlenmelidir.
6. Öğrencilerden olumlu psikolojik tepkiler alacak şekilde düzenlenmelidir.
7. Amaca uygun zihinsel tepkiler için gerekli önlemler alınmalıdır.
8. Tasarım öğeleri ve ilkelerine uygun düzenleme yapılmalıdır

Ders kitabı, bütün öğeleriyle öğretimin hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlar. Bunun için, kitabı oluşturan öğeler, görevlerini yerine getirebilecek yeterlilikte olmalı ve bir bütünlük içinde çalışmalıdır. Bu da iyi bir tasarımı gerektirir. Tasarım ise aracın nasıl hazırlanacağı ile ilgilidir. Ders kitaplarının tasarımında birçok kişi (yazar, kapak tasarımcı, çizer vs.) görev alır. İyi bir tasarım ancak, kitabı hazırlayan kişilerin bilinçli ve eşgüdüm içinde çalışmalarıyla gerçekleşebilir. Bilinçli çalışma, bilimsel veriler ışığında tasarım yapmak demektir (Kılıç ve Seven, 2002).

En üst seviyede tasarımın niçin önemli olduğu doğrudan doğruya görülemeyebilir. Aslında bazı öğretmenler kitabın tasarımının nasıl olduğunu pek umursamazlar. Bu öğretmenler, eğer kitap birçok içeriği kapsıyor ve öğrenciler paragrafları anlayabiliyorsa bunun kendi ihtiyaçlarını karşılayan bir kitap olduğunu düşünürler. Oysaki üst seviyede bir kitap tasarımı yapıldığında öğrenciler konulara bir bilim adamı gibi yaklaşabilir (Köseoğlu vd, 2003). Konular ilgiyle öğrenilir, farklı deneylerle yeni bilgiler elde edilmeye çalışılır, yani öğrenci zorunluluk hissederek değil, merak ve istek duyarak öğrenmek için çabalar.

Küçükahmet' e (2001) göre, görsel tasarım açısından bir kitapta olması gereken ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul edilen özellikler ise şunlardır:

- Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun olarak verilmelidir.
- Öğretime yardımcı unsurlar estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar öğrencinin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
- Varsa istatistik veriler en son bilgileri yansıtmalıdır.
- Öğretime yardımcı unsurlar eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir.
- Öğretim yapıları düzenlenmelidir.
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir.
- Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır.
- Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve sade olmalıdır.
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır.
- Resim, harita, grafik vb. gerekli yerde kullanılmalıdır.
- Resim, harita, fotoğraf vb. bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır.
- Resimler, haritalar, tablolar vb. doğru ve anlaşılır olmalıdır.
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir.

2.6.2. Ders Kitaplarında Resimlemeler (İllüstrasyon)

Ders kitaplarında yer alan resimler illüstrasyon olarak da isimlendirilmektedir. Öğrencilere yönelik metinlerin, düşüncelerin ya da fikirlerin görselleştirilerek açıklanmasına odaklanan ve sıklıkla kullanılan resimleme türü olarak da tanımlanmaktadır. Bazı kaynaklarda ise sözlü olarak anlatılabilen resim anlamına da gelmektedir. Bu sebepten ötürü illüstrasyon sadece ders kitaplarını güzelleştirmek ile kalmayıp, ders kitaplarında yer alan metinlerin anlatımını da kolaylaştırarak öğrenciler için daha kalıcı olmasını ve farklı yorumların da getirilebilmesini sağlamaktadır (Keser, 2005).

Resimler motivasyonu sağlamalı, okumaya teşvik edici olmalıdır. Tüm resimlemelerde estetik değer olmalıdır. Öğrenmede resimlerin etkisi çok büyüktür. Türkçe eğitimi açısından bakıldığında resimlerin çocuğun ana dilini öğrenmesinde çok büyük etkisi olduğunu savunabiliriz. Türkçe dersi okuma alışkanlığının kazandırılmasında öğrenciye katkıda bulunan en önemli derslerin başında gelir. Okuma alışkanlığı kazanan öğrenci ise ileride kültürel donanıma sahip olabilecek bir birey adaydır. Bu durum öğrenci ile kitap arasındaki duvarı kaldırmakla mümkün olacaktır. Sadece nasihatle, ödevle, ders işleyerek, “kitabı sevin” demekle bu işin yürüyemeyeceği aşikârdır. Bu durumda eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Ders kitapları öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir hale getirilmelidir, kitabın bir albenisi olmalıdır. Ardından doğru bir içerik düzenlemesiyle kitaplar öğrenciye daha fazla yaklaştırılabilir. Tüm bunları gerçekleştirebilmek için uzmanlar el birliği ile çalışmalıdır (Arı, 2008).

Resimli ders kitaplarının çocuğun dikkatini ve ilgisini çekmede dolayısıyla da öğrenme üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Çocuğun karşılaştığı görsel sahneler belleğinde yer edecek ve bunlar davranış olarak dışarıya aktarılacaktır. Eğer biz de öğrenciye doğru görsel yaşantılar sağlarsak ve bunu kitaplarımızdaki diğer anlamlı bilgilerle desteklersek öğrencide hem davranışsal hem de bilişsel alanda olumlu yönde değişimler olacağı kesindir (Arı, 2008).

İllüstrasyonun en önemli özelliğinin metni görselleştirmesi olduğu belirtilmiştir. Öncelikle izleyicinin dikkatini çeker, bilgilendirir ve hafızasında yer etmesini sağlar.

Bir ders kitabının illüstrasyonunda etkili ve doğru sonuca varabilmek adına dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir:

1. İllüstrasyonlarda bulunan biçim, boyut ve koyuldukları bölgelerin değişmesi bireylerin dikkatini çekmekte önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple illüstrasyonlarda kitabın tüm bölümleri, sayfalar ve yazılı metinler arasındaki ilişki göz ardı edilmemelidir. Sadece tek bir

sayfanın düzeninden ya da görselliğinde ziyade bütün olarak gerçekleşen uyum daha büyük etki ortaya koyar.

2. Doğal illüstrasyonlara yazılı metinler veya herhangi geometrik bir öge eklenirken optik kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. İç içe geçmiş yazılı metinler veya çok fazla büyütülen illüstrasyonların ayırt edilmesi zorlaşmak ile birlikte öğrencilerin de dikkatlerinin dağılmasına sebep olur. Bu yüzden illüstrasyonların aralarında belli bir mesafede boşluklar bırakılarak doğal bir çerçevenin oluşturulması gerekmektedir.

3. Bir illüstrasyon yazılı metni ortadan ikiye ayırabilecek biçimde yerleştirilmesi istenirse eğer paragraf arasına yerleştirilmesi uygun olur.

4. Ders kitaplarında kullanılacak illüstrasyonlar da yazılı metin ile illüstrasyonun aynı sayfada yer almasına dikkat edilmelidir. Ancak bazı durumlarda illüstrasyonu diğer sayfaya almak da mümkün olabilir.

5. Ders kitaplarında sayfanın tümünde illüstrasyon bulunması durumunda, illüstrasyon sayfanın sağ tarafına yerleştirilmelidir. Sayfanın sol tarafında bırakılan boşluk okuyucular için genellikle olumsuz duygu yaratmaz. Ancak sayfanın sağ tarafında bırakılan boşluk genellikle konunun devam etmeyeceğine dair duygu oluşturur.

6. Ders kitaplarında illüstrasyonun dikey bir pozisyonda yerleştirmemize imkan yoksa yan çevirip yine sağ sayfaya yerleştirmek gerekmektedir. Ancak sol sayfada yer alan yazı ve boşluk alanları da dikkate alınmalıdır. Kitabın bütününde yer alan illüstrasyonlar farklı boyutlarda yazı alanlarının yüksekliği ve illüstrasyonların altında yer alan alt yazıların genişliğine çok dikkat edilmelidir.

7. Ders kitaplarında yer alan metinler ve illüstrasyonlar, tasarım sırasında ayrı olarak hazırlanmasına rağmen, metin ile illüstrasyon arasında eşit mesafe kullanılmalıdır. Aksi takdirde aynı boyutlara sahip illüstrasyonlar daha küçük olarak algılanabilir. Aynı boyutta yer alan metinler için ise açık gri tonlar, koyu gri tonlara göre daha küçük olarak görülebilir. Kullanılan metinlerin renk seçimine göre illüstrasyonlar için mesafe ayarlamasının yapılması gerekmektedir.

8. Ders kitaplarında metinleri sınırlayan çizgiler bize aynı zamanda kullanılan illüstrasyonların alanını ifade etmektedir. Öncelikle illüstrasyonların dekoratif olarak kullanılmadığının belirtilmesi gerekir. . Dar ve uzun illüstrasyonlar, yazı alanını, sağında ve solunda eşit boşluk kalabilecek biçimde boydan boya doldurulmalıdır. Eğer bir kitapta yatay konumdaki illüstrasyonlar çoğunluktaysa, kitap sayfalarının da yatay tasarlanması ve metnin iki sütunda dizilmesi daha doğru olur.

9. Tipografik ve illüstratif öğeler, genellikle karşılıklı iki sayfa için aynı konumda ve eşit dikdörtgen alanlar içinde yerleştirilmesi tercih edilir. Bu nedenle aynı sayfa üzerinde yer alan satır sayılarının, yüksekliklerinin ve satır boşluklarının eşitlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ders kitaplarının basım aşamasında ise aynı cins kağıt kullanımına da önem verilmesi gerekmektedir (Becer, 1999).

10. ders kitaplarında tasarlanan illüstrasyonların, kitap boyunca aynı çerçeve ve boyutta kullanılması, öğrencilerin sıkılmasına neden olabilir. Özellikle Türkçe Ders kitaplarında öğrencilerin okuma hızları olumsuz yönde etkilenir. Bu nedenden ötürü illüstrasyonların hatalı bir şekilde tasarlanmaması için sürekli aynı boyut ve çerçevenin kullanılmaması gerekmektedir (Megep, 2007).

Yukarıda illüstrasyon ile ilgili yer alan tüm maddelerin hazırlanmasında görevli kişilerinde hitap edilen öğretim kademesi hakkında donanımlı olması gerekmektedir. İlköğretim kademesindeki öğrencilerin gelişim aşamalarına, ilgi duydukları alanlara, seviyelerine dair bilgi sahibi olunmadan hazırlanan illüstrasyonların verimliliği azalacağı gibi öğrenciler üzerinde de olumsuz etki yaratabilir. Tüm bunlara ek olarak dikkat edilmesi gereken en önemli unsur ise, ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların öğrencilerin kültürel yapısına ve yaşam tarzlarına uygun olarak tasarlanmasıdır. İlköğretim çağındaki öğrencilerin gerçek yaşamdan kopuk olmaması için illüstrasyonlarda kullanılan öğelerin büyüklük ve küçüklük oranları gerçek yaşam ile uyumlu olması gerekir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların hangi öğrenci kitlesine hitap edeceği büyük önem arz etmektedir.

2.6.3. Ders Kitaplarında Tipografi

Grafik iletişiminin en önemli parçalarından biri de tipografidir. Bu kavram ilk olarak Johann Gutenberg'in metal harfleri açıklamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Becer, 1999). Bu nedenden ötürü en önemli etkisi de okunaklı olmasıdır. Böylelikle ders kitaplarında tipografi kullanımı ile konular ya da üniteler öğrencilere daha açık ve anlaşılır olabilir. Ayrıca estetik ve güzellik öğeleri de tipografiğin diğer özellikleri arasında sayılabilir (Braden, 1994; Sarıkavak, 1997).

2.6.4. Ders Kitaplarında Kapak Düzeni

Gerek ders kitabı olsun gerek hikaye kitapları olsun bireylerin dikkatini ilk çeken unsur kapaklarıdır. Günümüzde hemen hemen herkesi kitaba karşı istek uyandıran ya da

soğumalarına sebep olan ve ilk bakılan yer kapaklardır. Bu nedenle ilköğretim kademesindeki öğrenciler için hem ders hem de hikaye kitaplarının kapak tasarımları büyük önem arz etmektedir. Böylelikle bireyleri kitap okumaya daha kolay teşvik edebiliriz ve dikkatlerini çekmekte kolaylık sağlamış oluruz.

Ders kitaplarının dış kapağında bulunması gereken temel öğeler ise, kitabın adı, yazarın adı, hangi öğretim kademesine ve sınıfına hitap ettiği, yayınevinin adı veya simgesi ve en dikkat çekici unsur olarak da ilgili konuyu görsel olarak açıklayabilecek ve öğrencilerin dikkatini çekmesini sağlayabilecek resimdir (Ceyhan ve Yiğit, 2005).

Kılıç ve Seven' e (2002) göre kitap kapağıyla ilgili olarak şunlara dikkat edilmelidir:

- Kitabın içeriği hakkında etkili mesaj verecek şekilde düzenlenmelidir.
- Renk kullanımında aşırıya kaçılmamalıdır.
- Kapakta kullanılan renkler öğrenciyi rahatlatıcı ve teşvik edici olmalıdır.

2.6.5. Ders Kitaplarında Sayfa Tasarımı

Ders kitaplarında yer alan yazılı metinlerin öğrenciler tarafından anlaşılmasını, rahat bir şekilde okunmasını ve görünüş olarak düzenli olmasını sağlamak için sayfa tasarımları önemli bir yere sahiptir. Sayfa tasarımında genellikle yazı karakterleri, satır aralıkları, kenar boşlukları ve sayfanın genel düzeni üzerine odaklanılır ve birbirleri ile olan uyumları dikkate alınır. Bir bütünlük içerisinde olması gereken tipografi ve görsel öğeler kendi aralarında da tutarlık göstermeleri gerekir (Keser, 2004). Bu nedenle ders kitaplarında görsel tasarım ilkeleri dikkate alınarak ve genelden özele ulaşılabilecek bir biçimde sayfa tasarımı yapılmalıdır (Uçar, 2004). Özellikle ilköğretim kademesinde öğrenim gören öğrenciler için akıl karıştırıcı veya kavram yanılgılarına yol açabilecek durumlardan uzak durulması gerekmektedir.

2.7. Ders Kitabının Tasarım İlkeleri

2.7.1. Bütünlük

Ders kitaplarında bütünlük yazı ve renk gibi öğeler ile birlikte sağlanır. Ders kitaplarında sadece bir sayfanın etkisinden ziyade tüm sayfaların meydana getirdiği bütünsellik daha önemlidir. Bu sebepten ötürü bütünlük tüm öğeler için büyük önem arz etmektedir (Becer, 1999). Böylelikle görsellerin yorumlanabilmesine anlaşılabilmesine katkı

sağlanır. Sürekli olarak düşülen hatalar arasında ise öğelerin tek bir yerde çok fazla ve düzensiz olarak kullanılması yer almaktadır. Bu da öğrencilerin dikkatlerini dağıtmakla birlikte yanlış yorumlamalarına neden olmaktadır (Yalın, 2003). Bu bağlamda sayfada yer verilen her öge çok dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır. Çünkü sayfada yer verilen her öge başka bir öğeyi etkilemektedir. Öğelerin birbirleri ile olan etkileşimlerine ve tutarlıklarına dikkat edilmelidir.

Aynı amaç doğrultusunda tasarlanan sayfanın anlaşılabilir ve herkes tarafından aynı şekilde anlaşılabilir olması gerekmektedir (Kaptan, 2006). Bu nedenden ötürü yazılı metinlerde ihtiyaç duyulmayan ifadelerin bulunmaması ve grafik, resim veya şekillerde gerekli olmayan ayrıntıların yer alması tasarımı olumsuz yönde etkilemektedir (Kılıç & Seven, 2002).

2.7.2. Denge

Ders kitaplarında kullanılan görsellerde denge öğeler arasındaki ağırlık ile bağlantılıdır. Kitap içerisinde yer alan metinlerin ya da öğelerin yatay veya dikey olarak her iki tarafta da eşit bir biçimde dağılması ile meydana gelir (Yalın, 2003). İki tür denge bulunmaktadır. Bunlardan ilki simetrik dengedir. ders kitaplarında kullanılan simetrik denge ile öğeler arasında kurulan orantı ve düzen gelişmiştir. Görsel materyaller sayfanın merkezinden geçtiği zaman hayali bir çizgiye eşit oranda yerleştirilir. İkinci olarak ise asimetrik denge vardır. Asimetrik dengede ise birbirleri ile eşit uzaklıkta veya oranda olmayan şekil veya resimlerin düzenlenmesidir. Bireyler genellikle simetrik denge düzenine alışkıdır. Ancak asimetrik denge ile insanların ilgisini ve dikkatini çekmek simetrik dengeye göre daha kolaydır. Bu da asimetrik denge için bir avantaj oluşturmaktadır. Özellikle bir bilginin öğrenciye ya da okuyucuya iletilmesinde kullanılan asimetrik dengeler tasarımcılar için büyük kolaylık sağlamakta ve bireyleri daha kolay uyarmalarına olanak vermektedir (Kaptan, 2006).

Dengeli tasarımlar insanda bir huzur ve dinginlik duygusu oluşturur. Ancak simetrik denge sıkıcı ve statik bir his yaratabilir. Buna karşın asimetrik denge daha deneysel, akılda kalıcı ve sürükleyici bir etkiye sahiptir. Zaten hiçbir tasarım ilkesi katı ve mutlak değildir. (Uçar, 2004).

Bazı cisimler düzenlemelerde diğerlerine göre daha ilgi çekici biçimdedirler. Fakat diğer tarafta kalan cisimler de ağırlık merkezini kendi taraflarına çekecek güçte olmalıdırlar. Bir bölümün ağır basması nedeniyle, oluşan dengesizliğin giderilmesi için rengi, değeri,

dokusu, yönü, aralığı ve ölçüleri gerektiği kadar değiştirilerek veya diğer boşluklara denge sağlayıcı yeni biçimler ekleyerek denge oluşturulmalıdır (Öngen, 2011).

2.7.3. Vurgu

Ders kitaplarında yapılan vurgular öğrencilerin dikkatini çekmek için önemli bir yere sahiptir. Özellikle söz konusu ilköğretim kademesindeki öğrenciler olunca, vurgular dikkatleri daha hızlı dağılan öğrenciler için büyük önem arz etmektedir. Türkçe ders kitapları dikkate alındığında ise vurgulanması gereken konu ya da öge ilgi odağı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Yani öğrenci bütün için vurgulanan ögeyi görebilmelidir (Kılıç & Seven (2002).

Vurgulanan öğrenin bütün içinde dikkat çekebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir;

- Öncelikle vurgulanmak istenen öge için şema, yön gösterici oklar ya da araçlar, madde imleri kullanılabilir.
- Vurgulanmak istenen metin ya da öge için daha dikkat çekici veya parlak bir renk kullanılabilir.
- Vurgulanmak istenen öge daha büyük tasarlanabilir.
- Vurgulanmak istenen öge ya da metin ile zemin rengi birbirlerine göre tasarlanabilir.
- Vurgulanmak istenen öge için bütün içinde yer alan şekillerden ziyade farklı bir şekil seçilebilir.
- Vurgulanmak istenen metin koyu ya da altı çizili gibi tipografik öğelerden faydalanılarak yazılabilir.
- Vurgulanmak istenen öge ya da metin, resim ya da fotoğraf gibi farklı öğelerle zenginleştirilebilir.

2.7.4. Hizalama

Ders kitaplarında hizalama tasarım için önemli bir yere sahiptir. Ders kitaplarında yer alan tüm öğeler için aynı sıra şeklinde dizilmesi hizalama olarak tanımlanabilir. Hizalamalar öğelerin yatay olarak veya dikey olarak düzgün bir biçimde sunulmasını sağlar. Böylelikle ders kitaplarında bir düzen elde edilmiş olur. Elde edilen bu düzen sayesinde de öğrenmenin kolaylaşması ile etkili ve verimli bir şekilde öğrenciye aktarılması sağlanır (Kılıç & Seven,

2002). Türkçe ders kitaplarında sağlanan düzen ile öğrenciler materyal içinde yer alan bilgileri daha sağlıklı algılar ve öğrenirler (Yalın, 2006).

2.7.5. Yakınlık

Aralarında bağlantı kurulacak öğeler için gerekli olan mesafe yakınlık olarak tanımlanmaktadır. Ders kitaplarında yer alan öğelerin ya da metinlerin arasındaki mesafe uzaklaştıkça, öğrenciler tarafından ilişkinin de azaldığı düşünülmektedir. Bu nokta da ise yakınlık ögesi devreye girmektedir. Birbiriyle ilişkili öğelerin arasındaki mesafeler arttıkça öğrencilerde bilgi ya da anlam karmaşası ortaya çıkabilir. Ders kitaplarında ilişkili öğeler ya da metinler arasında mesafe yakın olarak tasarlanması gerekmektedir. Böylelikle öğrencilerin metni veya öğeyi anlamlandırması kolaylaşacaktır (Kılıç & Seven, 2002; Yalın, 2003).

2.7.6. Renk

Işık aracılığı ile ortaya çıkan ve fiziksel bir oluşum olarak adlandırılabilir. Her öğenin olduğu gibi renklerin de sembolik anlamları bulunmaktadır. Normal yaşantıda da renkler canlılar arasında bir anlam ifade etmektedir. Renkler insan davranışlarında etkili olmakla birlikte, hayvanlar arasında da anlam ifade etmektedir. Renkler tek başlarına kullanılarak da ileti olarak kullanılabilir. Bu sebepten ötürü renklerin insanların davranış mekanizmaları üzerinde de etkin olurlar (Uçar, 2004). İlköğretim çağındaki öğrenciler için renkler daha da önemlidir. Her çocukta farklı bir duyu uyandırır. Genellikle sıcak renklerin uyarıcı, soğuk renklerin ise daha hafifletici, gevşetici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Becer, 2002).

Ders kitaplarının görsel tasarımlarında da renkler önemli bir yere sahiptir. Özellikle ilköğretim çağındaki öğrenciler için renklerin yeri ve önemi daha da büyüktür. Bu sebepten ötürü ders kitapları tasarlanırken, sıcak ve soğuk renklerin uyumlarından yararlanılabilir. Önemi vurgulanmak istenen bir konu, resim, şekil, öge ya da grafik için sıcak renklerden faydalanılabilir. Bunun tam tersi de söz konusudur. Mesela fonda kullanılan soğuk renk seçimi öne çıkarılmak istenilen öge için zıtlıklardan yani sıcak ve soğuk renk zıtlıklarından faydalanılarak gerçekleştirilebilir (Akman, 2010).

2.8. Ders Kitabının Tasarım Öğeleri

Görsel tasarım öğeleri; nokta, çizgi, yön, biçim(şekil), boyut(ölçü), boşluk(aralık), doku, renk, değer(ton) ve ışık-gölge faktörlerinden oluşmaktadır.

2.8.1. Çizgi

Bir noktanın belirtilen doğrultudaki uzantısına çizgi adı verilmektedir yani çizgiler için noktaların boşluk bırakılmamış halinden olduğu söylenebilir. Çizgiler ders kitaplarının da vazgeçilmezleri arasındadır. Gerek dairesel, gerek doğrusal, kırık ya da hepsinin karışımı şeklinde çizgiler hemen hemen öğretimin her kademesindeki ders kitaplarında kullanılmaktadır. Çizgilerin de kendi aralarında bazı anlamları bulunmaktadır. Örneğin yatay çizgiler objelerin genişliğini ifade ederken, dikey çizgiler de objelerin yüksekliğini ifade etmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel anlatımlarda da düz, paralel ya da yatay çizgiler genellikle durağanlık veya sabitliği anlatırken, kırık çizgiler karmaşıklığı, dikey çizgiler ise dinamizmi temsil ederler (Güngör, 1972).

İlköğretime yeni başlayan öğrenciler için ders kitaplarında yer alan resimlerin ilgilerini çekebilmesi için sevimli olmaları gerekmektedir. Bu nedenle genellikle yuvarlak çizgiler tercih edilmektedir. Böylelikle ders kitaplarının kullanılabilirliği de artmaktadır. Çizgilerin ders kitaplarına sağladığı avantajlar arasında;

- Bir nesne ya da fikri en az zaman ve materyalle hızlı bir şekilde görselleştirmemize imkân sağlarlar.
- Fikirleri, kavramları veya bir süreçteki basamakları birbirinden ayırmak için kullanılırlar.
- Çizgilerle resmedilen nesnelerin hatırlaması daha kolay ve öğrenme açısından daha etkili olabilir (Yalın, 2001).
- Görsele hareket kazandırarak canlılığını artırır.
- Çizgilerle nesnelere veya fikirler sembolleştirilerek işlem yapılabilecek hale getirilebilir.
- Çizginin şekli ve konumu, (kalın çizgi, ok, altı çizili yazı vb.) vurgu veya dikkat çekme unsuru olarak kullanılabilir.
- Kalın çizgi, kesik çizgi, ok vb. çizgi türleri öğeler arası ilişkilerin niteliği hakkında bilgi verebilirler.

- Çizginin biçimsel yönü öğrencide estetik zevk kavramını destekleyebilir.

Çizgi, noktanın aralıksız hareketinden doğmuştur. Ders kitaplarında diğer öğretim araçlarında olduğu gibi; doğru, dairesel, kırık veya bunların karışımı çizgiler kullanılmaktadır. Çizgilerin yatay, dikey, kırık, dalgalı veya eğik olarak kullanımı algılama üzerinde etkilidir. Yatay çizgiler objelerin genişliğini; dikey çizgiler yüksekliğini artırırken; eğik çizgiler dengesizlik meydana getirirler. “Görsel anlatımda düz, paralel, yatay çizgiler durağanlık; dikey çizgiler dinamizm; kırık çizgiler karmaşa etkisi uyandırır. Kırık çizgi sertliği; dalgalı, eğri çizgiler yumuşaklığı çağrıştırır.” (Güngör,1972) Resimlerde kullanılan çizgilerin yuvarlak ve sevimli olması, kitabı daha ilgi çekici hale getirebilmektedir. Bu nedenle, ilköğretim için hazırlanan ders kitaplarında, bu tür çizgiler tercih edilmelidir.

Çizgiler, öğretici araçların kullanılabilirliğini artırır. Öğretici araçlara pek çok katkısı vardır. Bunlar:

1. Bir nesne ya da fikri en az zaman ve materyalle hızlı bir şekilde görselleştirmemize imkân sağlarlar.
2. Fikirleri, kavramları veya bir süreçteki basamakları birbirinden ayırmak için kullanılırlar.
3. “Çizgilerle resmedilen nesnelere hatırlaması daha kolay ve öğrenme açısından daha etkili olabilir” (Yalın, 2001).
4. Görsele hareket kazandırarak canlılığını artırır.
5. Çizgilerle nesnelere veya fikirler sembolleştirilerek işlem yapılabilir hale getirilebilir.
6. Çizginin şekli ve konumu, (kalın çizgi, ok, altı çizili yazı vb.) vurgu veya dikkat çekme unsuru olarak kullanılabilir.
7. Kalın çizgi, kesik çizgi, ok vb. çizgi türleri öğeler arası ilişkilerin niteliği hakkında bilgi verebilirler.
8. Çizginin biçimsel yönü öğrencide estetik zevk kavramını destekleyebilir.

Çizgiler tasarım içerisinde kullanıldıklarında diğer öğeler yani renk, dolgu hareket vb ile birleştiği zaman daha verimli bir şekilde kullanılabilir. Çizgiler renk ile birlikte kullanıldığında ise nesnelere dokunsal nitelik kazandırır. Çizgiler renk ile birlikte kullanıldığında ise nesnelere dokunsal bir özellik ya da iki boyutlu bir düzlemde kullanıldığında hacimsel bir özellik kazandırır. Bunlara ek olarak çizgilerin kendi aralarında çok fazla tercih edildiği zamanlarda ise gölge oluşumu sağlanır (Tepecik, 2002).

Çizgiler, karakterlerine ve konumlarına bağlı olarak bazı mesajlar da iletirler. Bundan dolayı tasarımcının, çizginin psikolojik dilini çözmesi çok önemlidir. Tasarımdaki düz çizgiler anlatım olarak sağlamlık, sakinlik ve süreklilik, yatay çizgi; durgunluğu, ufku dikey

çizgi; saygınlık, kaynaşma, hareketlilik, diyagonal çizgi; canlılık, kıvrımlı çizgi; zarafet, eğri ve helezonik çizgiler ise dinamizm ve enerjiyi temsil eder (Becer, 2005; Öztuna, 2007; Tepecik, 2002).

2.8.2. Yön

Ders kitaplarının görsel tasarımında yön ögesi, çizgilerin ya da noktaların farklı yerlere ya da konumlara yönelerek bir hareket oluşturması olarak tanımlanmaktadır. Görsel tasarımcı, öğrencilere iletmek istediği mesaj için, çizgileri veya noktaları doğru bir şekilde yönlendirmek zorundadır (Becer, 2002). Görsel öğeler içerisinde kullanılan yön ögesi ise öğrencilerin dikkatini çekmekte ve bilgiyi anlamlandırmalarına katkı sağlamaktadır.

2.8.3. Biçim (Form, Şekil)

Şekil, bir yüzey üzerinde oluşturulan iki boyutlu biçimler; form ise kullanılan biçimlerin birbirine göre yerleşimidir. Çeşitli şekiller bir araya getirilerek anlamlı kompozisyonlar oluşturulur. Ders kitaplarında yer alan şekiller daha önceden belirlenen kurallar çerçevesinde verilmediği zaman öğrencilerin konuları algılamalarında zorluklar meydana getirebilir. Bu sebepten ötürü şekillerin belirli bir form içerisinde verilmesi büyük önem arz etmektedir. Ders kitaplarının öğrenciler açısından daha verimli kılınması için, öğrencilerin bir şekilden diğerine geçerken zorluk yaşamayacağı bir formda verilmesi önemlidir.

Buyurgan' a (2001) göre biçim ya da diğer bir adıyla form; çizgi, renk ve açık koyudan oluşan yapıdır. Formu meydana getiren bu elemanların tamamı aynı anda bulunabilir veya bunlardan herhangi biri biçim üzerinde eksik de olabilir. Form genel olarak üç boyutlu biçimler için kullanılır. Şekil ise bir anlamda formların dış konturlarının oluşturduğu iki boyutlu (yüzeysel) biçimler olarak algılanabilmektedir.

Yalın (2003, s. 108) ise şekili, “bir yüzey üzerinde yaratılan iki boyutlu biçimlerdir. Farklı şekiller bir araya getirilerek anlamlı bir bütün oluşturulabilir. Dikkatleri çekmek için olağandışı bir şekil kullanılabilir. Basit şekiller karmaşık şekillere göre daha kolay anlaşılır ve hatırlanır” olarak ifade etmiştir.

2.8.4. Boyut (Ölçü)

Ders kitaplarının fiziksel özellikleri ile metin ve öğelerin tasarlanmasında boyut özelliği kullanılmaktadır. Boyut genellikle uzunluk, genişlik, derinlik ve yükseklik ile alakalıdır. Ders kitaplarının tasarımında boyut özelliğinin seçimi, öğrencilere öğretilmesi hedeflenen öğeler için çok önemlidir. Ders kitaplarının ve kapsamındaki öğelerin boyutlarına karar verilirken dikkat edilmesi gereken unsurlar bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

İlk olarak ders kitaplarının hitap edeceği öğrenci düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. İlköğretim kademesindeki öğrenciler için ders kitaplarının ve içerisinde yer alan öğelerin boyutları, öğrencilerin kolay anlayabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Özellikle ilköğretimin ikinci kademesine yönelik ders kitaplarında, öğretici araçların hem kolay algılanacak boyutta hem de bir miktar soyutluk özelliği olması gerekir. Ders kitaplarının fiziki boyutu belirlenmeden önce ise öğrencilerin fiziksel gelişim düzeylerine bakılması gerekmektedir. Öğrencilerin rahat bir şekilde kullanabileceği bir Boyut algısı, öğrencilerin gelişim seviyeleri nesnelere hakkındaki bilgileri ve araçtaki öğelerin konumundan etkilenir. Öğrenciler duyu organları gelişmediği veya gerekli bilişsel yeterliliğe gelmedikleri için aracın boyutunu algılayamaya bilirler. Ayrıca gelişim seviyesi ne olursa olsun, öğrencilerin nesne hakkında bilgisinin olmaması aracı gerçek boyutunda algılanmasını engelleyebilir. Bunun için, nesnenin yanında çok iyi bilinen başka bir nesnenin sunulması etkili bir yoldur.

2.8.5. Boşluk (Aralık)

Belirlenmiş bir çerçeve içerisindeki kullanım alanı dışında kalan yerlere boşluk denir. Sayfaya genel olarak bakıldığında, görülen doluluk veya boşluktur. Hazırlanacak ders kitabında yazı, resim, grafik, şekil vb. unsurların dağılımı ve yerleşimi sayfa düzenini etkiler. Boşluklar sayfa düzenini etkili kılmak ve öğrencilere not alma imkânı tanımak için kullanılabilir. Tutarlı boşluklar metinlerin okunmasını kolaylaştırırken paragrafları ve diğer öğeleri birbirinden ayırarak algıyı yönlendirebilirler.

Boşluklar, sayfada ağırlıklı olarak gözün en az algıladığı bölümlere göre tasarlanmalıdır. Yapılan araştırmalarda “*materyal üzerinde gözün en fazla algıladığı bölüm %41 ile sol üst köşe; en az algıladığı bölüm ise %14 ile sağ alt köşe olarak belirlenmiştir*” (Uçar, 2004).

Handono' ya (1996) göre, kelime anlamı nedeniyle önemsiz gibi görünen bir tasarım elemanıymış gibi görünse de bir illüstrasyon için var olan önemi göz ardı edilemez. Boşluk bir illüstrasyondaki kullanım şekline göre izleyende yalnızlık ya da kalabalık hissi oluşturabilmekle birlikte gerçeklik ya da fantezi izlenimi de uyandırabilmektedir. Örneğin, bilinçli bir boşluk kullanımı ile metinde yer alan ana karakter diğer öğelerden izole hâle getirilerek daha fazla ön plâna çıkarılabilir. Ya da daha etkili uçsuz bucaksız bir çöl izlenimi elde etmek için boşluk kullanımına başvurulabilir. Boşlukta uçuşan figürlerin izleyende masalsı bir izlenim uyandırmasını da illüstrasyon tasarımında boşluk kullanımının önemini gösteren bir başka örnek olarak gösterebiliriz (Tontu, 2008).

2.8.6. Doku

Doğadaki tüm nesnelere içyapılarının işlevsel özelliklerini dışı vuran yüzeysel etkilere doku denir. Doku hissedilişine göre ikiye ayrılır:

Görsel doku, yüzeylere dokunmakla elde edilmeyip, görme yoluyla elde edilen dokudur. Düz yüzey üzerinde görüntü olarak doku etkisi verir. Örneğin, herhangi bir üç boyutlu cismin iki boyutta görüntüsünü kâğıt üzerine yaparken; onun yüzeylerinin pürüzlülük derecesi birtakım taramalar ve noktalar yardımıyla belirtilir. Kâğıt üzerine resmedilen bu doku, sadece görsel olarak algılanan bir yapay dokudur. Çünkü resme el ile dokunulursa elde hiçbir zaman o cismin yüzeyinde gerçekte hissedilen doku etkisi gelmez.

Dokusal doku, yüzeylere dokunularak elde edilen doku etkilerine denir. Herhangi bir yüzey, dokunulduğunda sertlik, yumuşaklık veya pürüzlülük gibi hisler verir. Ders kitabının sayfaları ve kapağı dokusal olarak hissedilebilir. Bunun için, sayfa ve kapak dokusu kitabın içindeki araçların sunumunu ve kitabın kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır. Pürüzlü dokular, öğretici araçların kullanımına zarar verebilir.

Ders kitaplarında doku, kullanımı kolaylaştırmak, nesnelere dikkat çekmek veya nesnelere doğal görüntüsünü yansıtmak amacıyla kullanılır. Dokunun rengi, yapısı, parlaklığı işleniş nesnelere algılanışını etkiler. Örneğin sıcak renkli, parlak görünümlü ve sert dokulu yüzeyler yakınlık; soğuk renkli, yumuşak ve mat dokulu yüzeyler uzaklık etkisi verir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Karslı ve Türkmen tarafından 2013 yılında yapılan çalışmanın amacı ilköğretim 4. Sınıf Fen ve Teknoloji dersi kitabını öğretmen görüşlerine başvurularak görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesidir. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. 2012-2013 öğretim yılında Uşak ilinde görevli 144 sınıf öğretmeninden Alpan (2004) tarafından geliştirilen ‘Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi’ ile nicel veriler, 16 sınıf öğretmeninden ise 5 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile nitel veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenlerine iki haftalık süre verilip, ilgili dersin kitabını incelemeleri istenmiş, ardından da uygulamaya geçilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler ile betimsel istatistikler ve içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda ise, 4. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabının bazı sayfalarında denge ve vurgulama öğelerine ilişkin birtakım eksikliklerin olduğu, kullanılan renklerin bazı yerlerde öğrencilerin dikkatini çekmek için yetersiz kaldığı, boşluk özelliğinin etkili bir biçimde kullanılamamasından dolayı kitabın okuma akışına mani olduğu ancak genel olarak olumlu bir biçimde değerlendirdikleri sonucuna varılmıştır.

2014 yılında Baş ve İnan Yıldız tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı ilkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. 2013-2014 öğretim yılında İstanbul’da 10 farklı ilkokulda görevli sınıf öğretmenlerinden araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Toplanan veriler üzerinde betimsel istatistikler ile birlikte t-testi ve ANOVA testleri gerçekleştirilmiştir. Analiz edilen veriler doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve metin ilişkisine yönelik görüşleri cinsiyet, mesleki kıdem ve mezun oldukları okul türü değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermemektedir. Ancak sınıf öğretmenlerinin okuttukları sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunmaktadır.

2003 yılında Keser tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı İlköğretim bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri temel alınarak değerlendirilmesidir. Araştırmanın örneklemini 2003-2004 eğitim öğretim yılında Ankara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojiler son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Keser’in gerçekleştirmiş olduğu araştırma, ders kitabı seçme ve değerlendirme görevini gerçekleştirecek öğretmenlere örnek teşkil etmesi ve bilgisayar ders kitaplarını değerlendirmeye yönelik ilk çalışma olmasında ötürü büyük önem arz etmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler üzerinde betimsel istatistikler

yapılmış olup, inceleme kapsamına alınan ders kitaplarının hiçbirinde görsel tasarım ilkelerinin tamamına uyulmadığı sonucuna varılmıştır.

Uzuner, Aktaş ve Albayrak tarafından 2010 yılında gerçekleştirilen çalışmada 6., 7. Ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarının illüstrasyonlar açısından öğretmen görüşlerine başvurularak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Erzurum ilinde 40 farklı ilkokulda görevli 102 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılmak üzere toplam 13 uzmandan alınan görüşler doğrultusunda anket formu hazırlanıp uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde betimsel istatistikler gerçekleştirilmiş olup, 6, 7, ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan illüstrasyonlar, araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri tarafından iyi düzeyde buldukları sonucuna varılmıştır.

2016 yılında Mazlum ve Mazlum tarafından gerçekleştirilen çalışmada ilköğretim 4. Sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türkiye’de farklı illerde görev yapan toplam 44 Türkçe ve sınıf öğretmenlerinden görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Toplanan veriler ise içerik analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ilköğretim 4. Sınıf öğrencilerinin düzeyinde uygun olarak ders kitaplarının açık ve anlaşılır sayfa düzenine sahip olması gerektiği, ayrıca ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin alanında uzman kişiler ile birlikte çalışılarak dersin içeriğine uygun olarak hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Demir (2016) tarafından yapılan çalışmada 2015-2016 eğitim öğretim yılında ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zeka kuramı açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda araştırmada nitel araştırma yöntemlerin doküman analizi kullanılmış olup, toplamda 4 çalışma kitabı incelenmiştir. Gerçekleştirilen doküman analizi sonucunda ise, çalışma kitaplarının her bölümünde zeka alanlarına yönelik faaliyetlerin yer almadığı hatta bazı zeka alanlarına ise hiç değinilmediği sonucuna varılmıştır.

Yozgat (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ortaokul 7. Sınıf öğrencileri üzerinde Türkçe dersi okuma aktivitelerinde kullanılmak için gösterge bilimsel yönteme dayalı çözümlenmeleri, öğrencilerin okuduklarını anlama becerileri üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Araştırmada deneysel tek grup ön test ve son test modeli kullanılmıştır. Elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen istatistiksel işlemler sonunda, gösterge bilimsel yöntemin öğrencilerin akademik öğrenmelerine olumlu etkilerinin olduğu ve kullanılan yöntemin öğrencilerin akademik başarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya koyduğu saptanmıştır.

Uçar ve Somuncuoğlu Özerbaş tarafından 2017 yılında yayınlanan alışma Ankara ilinde görevli 153 fen ve teknoloji öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Ortaokul 5. Sınıf Fen Bilimleri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi amacıyla genel tarama modeline dayanılarak öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Alpan (2004) tarafından geliştirilen ölçek araştırmacılar tarafından “Ders Kitabı Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeği (DKGTİUÖ)” formuna dönüştürülmüştür. Ayrıca “5. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı İle İlgili Belirtmek İstenilen Görüş, Eleştiri ve Öneriler” başlığı açılmıştır. Nicel verilerin analizinde SPSS programı kullanılırken, nitel verilerin analizinde içerik çözümlemesine gidilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ise ortaokul 5. Sınıf Fen Bilimleri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olarak tasarlandığı saptanmıştır. Öğretmenlerin ilgili ders kitabını değerlendirmesinde kıdem değerışkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Araştırmada öğretmen görüşlerinin yer aldığı nitel verilerin analizler sonucunda ise ilgili ders kitabının içeriğinin zenginleştirilerek daha verimli örneklerin ve aktivitelerin bulunması gerektiğine, bununla birlikte öğretmen klavuz ve çalışma kitaplarına da yer verilmesi gerektiği, görsel öğelerin özellikleri açısından da baskıların daha net olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma kapsamına alınan katılımcıların demografik özellikleri, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, KKTC'deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının KKTC'deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre hazırlanmasına yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, belirli bir alan ile ilgili derinlemesine analiz yapılmasını olanaklı kılar. Nitel araştırmalar, *neden* ve *nasıl* sorularına ilişkin yanıt arayan ve eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında yaygın bir şekilde araştırma yöntemleridir (Parker, 2017).

Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve belirli olay ve durumların doğal ortamda gerçekçi ve bütünsel bir şekilde incelendiği araştırmalardır (Yildirim & Simsek, 2005; Nassaji, 2015).

Görüşme tekniği, bir kişi veya grup ile yürütülebilen ve belli bir amaca yönelik yapılan söyleşiler olarak ifade edilir. Görüşme tekniği en genel anlamda, yapılandırılmamış görüşme ve yarı-yapılandırılmış görüşme olarak sınıflandırılır (Türnüklü, 2000). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinde kullanılan açık uçlu sorular; katılımcılardan araştırılan konu hakkında bir çerçeve oluşturabilmek adına detaylı bilgiler edinmek açısından avantaj sağlamaktadır.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 6 kadın ve 9 erkek olmak üzere toplam 15 öğretim elemanında oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 2017-2018 akademik yılında KKTC'deki üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Öğretmenlere ait demografik özellikleri saptamak amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve görev unvanları sorularına yer verilmiştir. Kişisel Bilgi Formu, Ek 1'de sunulmuştur. Ayrıca, öğretim elemanlarına, ders kitaplarının tasarımı, sayfa tasarımı, görsel öğelerin tasarımı ve metin tasarımı ile ilgili ders verip vermedikleri sorulmuştur. Demografik bilgiler tabloda gösterilirken öğretim elemanlarına kod numarası verilmiştir.

Tablo 1. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Görev Yapan Öğretim Elemanlarına Ait Demografik Özellikler

Öğretim Elemanları	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Görev Unvanı
ÖE 1	26	K	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 2	41	K	Doktora	Doç. Dr.
ÖE 3	35	K	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 4	28	K	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 5	27	E	Yüksek Lisans	Araştırma Görevlisi
ÖE 6	37	E	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 7	39	E	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 8	44	E	Doktora	Yrd. Doç. Dr.
ÖE 9	42	E	Doktora	Doç. Dr.
ÖE 10	43	E	Doktora	Öğretim Görevlisi
ÖE 11	25	E	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 12	32	E	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
ÖE 13	60	E	Doktora	Doç. Dr.
ÖE 14	31	K	Doktora	Yrd. Doç. Dr.

ÖE 15	26	K	Yüksek Lisans	Araştırma Görevlisi
-------	----	---	---------------	------------------------

Tablo 1'den görüleceği üzere, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretim elemanlarının yaşları 25 ile 60 arasında değişmektedir. Ayrıca, öğretim elemanlarının 9'unun eğitim durumu yüksek lisans ve 6'sının doktora olduğu; 8'i öğretim görevlisi, 2'sinin araştırma görevlisi, 3'ünün doçent ve 2'sinin de yardımcı doçent unvanlarına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, öğretim elemanlarına yöneltilen ders kitaplarının tasarımı, sayfa tasarımı, görsel öğelerin tasarımı ve metin tasarımı ile ilgili ders verip vermedikleri sorularına 15 öğretim elemanı da bu konularda ders verdikleri yanıtını vermiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın amacı temelinde yapılan kapsamlı bir literatür taraması sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formunun araştırmada kullanımının uygunluğunu belirlemek amacıyla görüşme formu iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda, görüşme formunun son şekli verilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, soru maddelerinin uygunluğu saptanmıştır.

Görüşme formunda yer alan sorular Ek 2'de sunulmuştur. Görüşme formunda 10 soru yer almıştır. Görüşme formunda öğretim elemanlarına; daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalar, kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıkları, ders kitaplarının tasarımı sürecinde dikkat edilmesi gerekenler, incelemiş oldukları KKTC'de okutulan ilkökul Türkçe Ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri, incelemiş oldukları ilkökul Türkçe Ders kitaplarının metin tasarımı açısından görüşleri, incelemiş oldukları ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerin tasarımı açısından görüşleri, incelemiş oldukları ilkökul Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımı açısından görüşleri, incelemiş oldukları ilkökul Türkçe Ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen ve öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri ve KKTC'de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerilerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan tüm öğretim elemanlarına araştırmanın amacı ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, yapılan görüşmelerin ses kaydının yapılacağı, yapılan bu ses kayıtlarının yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve gizlilik ilkelerine bağlı kalınacağı açıklanmıştır. Görüşmeler, öğretim elemanlarının görev yaptıkları okullarda daha önce kendileri ile birlikte belirlenen uygun saatlerde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler ortalama 10-15 dakika sürmüştür. Araştırmacı, soruların anlaşılmadığı takdirde tekrar okunabileceğini özellikle belirtmiştir. Görüşme soruları önceden belirlenen sıra ile sorulmuştur. Görüşme esnasında gerekli görüldüğünde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Görüşmeler yapılırken, görüşme yapılacak öğretmenlerin isimlerinin kullanılmamasına karar verilmiştir.

Araştırmanın amacı açıklanarak; öğretim elemanlarına KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitapları görüşme öncesinde öğretim elemanlarına verilerek onlara kitapları inceleme fırsatı verilmiştir. Öğretim elemanları genel olarak 5-10 dakika süre ile izlemiştir. Kitapların kapakları, görsel öğelerin ve metinlerin kullanıldığı iç sayfalarına ilişkin örnekler Ek 3’te sunulmuştur. Kitaplar, öğretim elemanları tarafından izlendikten sonra, görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi kapsamında, yapılan görüşmelerin ses kayıtları hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüştür. Yazıya dökülen veriler daha sonra, öğretim elemanlarının verdikleri yanıtlar temelinde temalar oluşturularak içerik analizi aracılığıyla analiz edilmiştir. Belirlenen temalar ve öğretim elemanlarının bu temalara ilişkin yanıtlarının sayısı frekanslar olarak tablolaştırılarak bulgular kısmında sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarındaki 10 soru temel alınarak sunulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden araştırma soruları çerçevesinde verdikleri bilgilerden elde edilen araştırmanın bulgularını oluşturan 11 tema yer almaktadır. Araştırmanın bulgularını oluşturan 11 tema şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri
2. Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri
3. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri
4. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri
5. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri
6. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri
7. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri
8. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri
9. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri
10. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri
11. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri

4.1. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri

Tablo 2. Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşler	f
İçerik, görsel öğeler ve grafiklerin çizimi sürecinde rol alma	5
Daha önce böyle bir çalışmaya katılmadım.	4
Çocuklar için masal ve hikaye kitapları	3
Mimari perspektif konusunda bir müzik kitabı tasarımı	1
Okul öncesi matematik öğretimi ders kitabı tasarımı	1
Çizgi roman ve karikatür çalışmaları	1

Tablo 1’de öğretim elemanlarının daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili yaptıkları çalışmalarına ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular gösterilmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere, görüşme yapılan öğretim elemanlarının 4’ü daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili herhangi bir çalışmaya katılmadıklarını belirtirken, 11 öğretim elemanı ise daha önce böyle çalışmalar yaptıkları yanıtını vermiştir.

Daha önce ders kitabı tasarımı ile ilgili çalışmalar yaptığını belirten 5 öğretim elemanı içerik, görsel öğeler ve grafiklerin çizimi sürecinde rol aldıklarını; 3 öğretim elemanı çocuklar için masal ve hikaye kitapları tasarımı ile ilgili çalışmalar yaptıklarını bildirmiştir. Ayrıca, 1 öğretim elemanı bir müzik kitabının tasarımında mimari perspektif ile ilgili çalışmaları olduğunu, 1 öğretim elemanı okul öncesi matematik öğretimi ders kitabı tasarımı ve diğer 1 öğretim elemanı ise çizgi roman ve karikatür çalışmaları ile ilgili süreçlerde yer aldığı yanıtını vermiştir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğunun daha önce ders kitabı tasarımı ile ilgili çalışmalar yaptıkları ve genellikle ders kitaplarının içerik, görsel öğeler ve grafiklerin çizimi sürecinde rol aldıkları söylenebilir.

Daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili çalışmalar yaptıkları yönünde görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Evet. Görsel öğeler ve grafiklerin çiziminde çalışmalarım oldu.” (ÖE 1)

“Okul öncesi matematik eğitimi kitaplarında illustrator çizimleri ve görsel grafik hazırlamalarında bulundum.” (ÖE 4)

“Evet oldu, çocuklar için masal ve hikaye kitapları.” (ÖE 5)

“Evet oldu, içerik hazırlamada ve görsellerin çiziminde çalışmalarım oldu.” (ÖE 10)

4.2. Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri

Tablo 3. Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullandıklarına ilişkin görüşleri	f
CorelDRAW, InDesign	6
CorelDRAW, Photoshop	4
CorelDRAW, InDesign, Microsoft Office Word	2
CorelDRAW	1
Photoshop, 3D Max, FreeHand MX	1
InDesign	1

Tablo 2’de görüldüğü üzere, görüşme yapılan öğretim elemanlarının 6’sı kitap tasarımı yapımında CorelDRAW ve InDesign programlarını bir arada kullandıkları yönünde görüş bildirmiştir. 4 öğretim elemanı ise CorelDRAW ve Photoshop programlarını bir arada kullandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, 2 öğretim elemanı CorelDRAW, InDesign ve Microsoft Office Word olmak üzere üç programı bir arada kullandığı yanıtını vermiştir. Son olarak, 1 öğretim elemanı kitap tasarımı yapılırken bu süreçte yalnızca CorelDRAW programını; 1 öğretim elemanı Photoshop, 3D Max, FreeHand MX olmak üzere üç programı bir arada kullandığı ve 1 öğretim elemanı ise, yalnızca InDesign programını kullandığına yönelik görüş bildirmiştir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğunun kitap tasarımı yaparken CorelDRAW ve InDesign; CorelDRAW ve Photoshop programlarını bir arada kullandığı, CorelDRAW ve InDesign programlarının tek başlarına yalnızca 1 öğretim elemanı tarafından tercih edildiği sonucuna varılabilir.

4.3. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri

Tablo 4. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri	f
Öğrenciye düzeyine uygunluk	4
Renk uyumu	3
Anlaşılabilirlik	2
İlgi ve merak uyandırma	2
Bütünlük	2
Özgünlük	1
Vektörel çizim kullanılması	1

Tablo 3'te araştırmaya katılan öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur. Tablo 3'te görüldüğü üzere, görüşme yapılan öğretim elemanlarının 4'ü kitap tasarımı sürecinde dikkat edilmesi gerekenler konusunda kitap tasarımının öğrenci düzeyine uygun olması gerektiğine yönelik görüş bildirmiştir. 3 öğretmen ise, ders kitaplarının tasarımında renk uyumuna dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Görüşme yapılan öğretim elemanlarından 2'si anlaşılabilirlik, 2'si İlgi ve merak uyandırma ve bir diğer 2'si ise bütünlük konularının ders kitaplarının tasarımı sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalar olduğuna yönelik görüşlerini bildirmiştir. Bunun yanında, 1 öğretim elemanı özgünlük ve 1 öğretim elemanı ise ders kitaplarının tasarımında vektörel çizim kullanılması gerektiği konularında vurgu yapmıştır. Bu bulgulardan hareketle,

araştırmaya katılan ve ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüş bildiren öğretim elemanlarının öğrenci düzeyine uygunluk ve renk uyumu konularına dikkat edilmesi gerektiğini vurguladıkları söylenebilir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Öğrenci düzeyine uygun olmalıdır. Öğrencilerde ilgi uyandırmalıdır. Anlaşılır bilgiler içermelidir.” (ÖE 4)

“Eğlenceli ve eğitici görseller ile anlaşılabilirliğin oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.” (ÖE 8)

“Konu ve ünitelerin öğrencinin bulunduğu sınıf seviyesine uygun olmalıdır.” (ÖE 11)

4.4. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri

Tablo 5. Öğretim elemanlarının ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri	f
Öğrencinin düzeyine uygun olmaması	5
Görsellik açısından yetersiz	5
Piksel bozukluklarının olması	3
Renk uyumunun olmaması	2

Tablo 4’te öğretim elemanlarının ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri verilmiştir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının çoğu KKTC’de ilkökullarda okutulan Türkçe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını (f=5) ve görsellik açısından yetersiz olduğunu (f=5) belirtmiştir. Buna ek olarak, 3 öğretim elemanı kitaplarda piksel bozuklukların bulunduğu yönünde görüş belirtmiştir. Son olarak, 2 öğretim elemanı kitaplarda renk uyumunun bulunmadığı şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını ve görsellik açısından yetersiz olduğunu düşündüklerini göstermiştir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Görsellik açısından zayıf olan ders kitapları, öğrencinin düzeyine de uygun değildir.” (ÖE 5)

“Öğrencilerin yaş ve kapasitelerine uygun hazırlanmamışlardır. Ayrıca, görsellik ve içerik bakımından da yetersizdir.” (ÖE 7)

“Baz alınan görseller dijital ortamda çizilmeliydi ve tasarım öyle yapılmalıydı. Böylelikle piksel bozuklukları ortadan kalkardı.” (ÖE 9)

“Tasarım ilkelerine uygun olmadığını düşünüyorum. Renk uyumu yoktur ve piksel bozuklukları vardır.” (ÖE 11)

4.5. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri

Tablo 6. Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri	f
Anlaşılabilirliğin yetersiz düzeyde olması	7
Temel tasarım ilkelerine uygun olmaması	5
Çocuklara hitap eden bir yazı karakterinin kullanılması	3

Tablo 5’te öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri verilmiştir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının çoğu KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının anlaşılabilirliğinin yetersiz düzeyde olduğuna yönelik görüş bildirmiştir (f=7). Bunun yanında, öğretim elemanlarının 5’i kitapların temel tasarım ilkelerine uygun olmadığını belirtmiştir. Son olarak, 3 öğretim

elemanı KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarına ilişkin olumlu görüş bildirerek kitaplarda çocuklara hitap eden bir yazı karakterinin kullanıldığı yanıtını vermiştir.

Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğu kitapların metin tasarımını açısından anlaşılabilir düzeyde olmadığı ve temel tasarım ilkelerine uygun olmadığı görüşünde oldukları görülmüştür. Bunun yanında, 3 öğretim elemanı ise, yazı karakterinin çocuklara hitap eden bir yazı karakteri olduğu yönünde olumlu görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Temel tasarım ilkelerine göre yetersiz buldum.” (ÖE 4)

“Çocuklara hitap eden bir yazı karakteri kullanılmıştır.” (ÖE 6)

“Resim odaklı hizalamalar güzel olmuş, yazı karakterleri ve büyüklüğü ideal.” (ÖE 7)

“Metnin anlaşılır ve içerik tasarımının dikkat çekici ve gözü yormayacak bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.” (ÖE 8)

“Metinlerin iç içe olması yani sık sık olması gözü yormakta, okunabilirlik ve anlaşılabilirliği düşürmektedir.” (ÖE 10)

“Okunabilirlik ve anlaşılabilirlik yönünden yetersizdir.” (ÖE 13)

4.6. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri

Tablo 7. Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşleri	f
Görsel öğelerin öğrenci seviyesine uygunluğunun artırılması	5
Görsel öğelerin tasarımı ve düzenine dikkat edilmesi	3
Görsel öğelerin tasarımının yetersiz olduğunu düşünüyorum.	3
Animasyon odaklı görsel öğelerin artırılması	2
Görsel öğelerin vektörel olarak yapılması	2

Tablo 6’da, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının 5’i KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerin öğrenci seviyesine göre uygunluğunun artırılmasına yönelik görüş belirtmiştir. Ayrıca, öğretim elemanlarının 3’ü ders kitaplarındaki görsel öğelerin tasarım ve düzenine dikkat edilmesi gerektiği yönünde yanıt vermiştir. 3 öğretim elemanı ise, KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerin tasarımı açısından yetersiz olduğuna yönelik görüş bildirmiştir. 2 öğretim elemanı ise, ders kitaplarında animasyon odaklı görsel öğelerin sayısının artırılması gerektiğini; bir diğer 2 öğretim elemanı da kitaplardaki görsel öğelerin vektörel olarak yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma bulguları, öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımının öğrenci seviyesine uygunluğunun yeterli düzeyde olmadığı yönünde görüşe sahip olduklarını göstermektedir. Bunun yanında, öğretim elemanları, görsel öğelerin tasarımı ve düzeni açısından da özen gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Görsel öğelerin iç içe girmesi anlam karmaşasına neden olabilir. Bunun için görsel öğelerin sayfa düzenine ve metin içeriğine uygun bir boyutta sayfa düzlemine aktarılması gerekir.” (ÖE 1)

“Görsellerin tasarımına dikkat edilmeli. Görsellerin düzenli olmasına dikkat edilmelidir. Görsellerin öğrenci seviyesine dikkat edilerek yapılması gereklidir.” (ÖE 2)

“Animasyon tarzı görseller kullanılması tasarımı daha etkin kılar.” (ÖE 5)

“Kitap içerisinde yer alan görsel öğelerin tasarımına dikkat edilmelidir. Bu görsel öğeler düzenli bir biçimde yapılmalıdır. Görsel öğeler biçim ve çizim kurallarına uygun olmalıdır. Görsellerin çizgisel olarak daha vurgulayıcı ve anlaşılabilir olmalıdır.” (ÖE 7)

“Kitaplarda kullanılan görsel öğeler vektörler olarak yapılmalıdır.” (ÖE 12)

“Kitap içerisinde kullanılan görsel öğeler vektörel olarak yapılmalıdır. Dijital ortamlarda çizilmelidir. Görsel öğeler tasarım kurallarına uygun olmalıdır. Çizgisel olarak daha belirgin ve anlaşılabilir olmalıdır.” (ÖE 14)

“Görsel öğelerin öğretici ve düzenli olması gerekmektedir. Görsellerin öğrenci kapasitesinin dışına çıkmasına izin verilmemelidir.” (ÖE 15)

4.7. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri

Tablo 8. Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri	f
Yazı fontlarının uygun biçimde olmaması	7
Sayfa düzeninin yetersiz olması	4
Sade olması	3
Kapak tasarımı yetersiz	1

Tablo 7, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşlerini göstermektedir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının 7’si KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarında kullanılan yazı fontlarının uygun biçimde olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak, 4 öğretim elemanı kitapların sayfa düzeninin yetersiz olduğunu ve 1 öğretim elemanı kitapların kapak tasarımının yetersiz olduğunu belirtmiştir. 3 öğretim elemanı ise, ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin olumlu görüş bildirerek kitaplardaki sayfa tasarımının sade olduğuna yönelik görüş bildirmiştir.

Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının çoğu sayfa tasarımı açısından yazı fontlarının, sayfa düzeninin ve kapak tasarımının uygun bir biçimde olmadığı yönünde olumsuz görüş bildirirken; yalnızca 3 öğretim elemanı, kitaplardaki sayfa tasarımının sade olduğuna yönelik olumlu görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Fontlar daha düzgün bir biçimde kullanılmalıdır.” (ÖE 2)

“Sayfa tasarım olarak daha uygun bir dizin oluşturulmalı ve fontları daha düzgün biçimde seçilmesi gerekmektedir.” (ÖE 3)

“Tasarımlarda fontlar daha iyi seçilmeli, sayfa yapısı ve kompozisyon açısından okuyucuya hitap etmelidir.” (ÖE 6)

“Sayfa tasarımları daha düzenli ve tertipli bir şekilde oluşturulmalı ve yazı stilleri daha düzenli bir biçimde seçmeleri gerekmektedir.” (ÖE 9)

“Beyaz format üzerine yazılar yazılması sayfaları sade kılarak anlaşılabilirliği arttırmaktadır.” (ÖE 11)

“Sayfanın yapısı, tasarımı metnin içeriği okuyucuya hitap etmelidir. Desenlerle desteklenmelidir.” (ÖE 13)

4.8. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri

Tablo 9. Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleri	f
Görsel öğelerin metnin içeriğini desteklemesi	6
Dikkat çekici görsel öğelerin kullanılması	4
Uygundur	5

Tablo 8’de öğretim elemanlarının ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının 6’sı KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerin metnin içeriğini desteklemesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının 4’ü KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarında daha fazla dikkat çekici görsel öğelerin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Son olarak, öğretim elemanlarının 5’i, KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin olumlu görüş bildirerek uygun olduğunu rapor etmiştir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Görsel öğeler daha dikkatli hazırlanmalıdır ve metnin içeriğini destekler nitelikte olmalıdır.”

(ÖE 6)

“Eğitici ve öğretici olmasına dikkat edilmelidir. Görsel öğeler ne kadar dikkat çekici olursa öğrenci de, o kadar öğrenmeye hevesli olacaktır.” (ÖE 9)

“Ders kitaplarının öğrenmeye katkı sağlayacağı görsel objeler daha özenli tasarlanmalıdır. İçerikte de, bu görsel öğeler desteklenerek okuyucuyu kitaba teşvik etmelidir.” (ÖE 10)

“Kapak tasarımı ve ünite tasarımları hoş olmamış, geometrik şekiller yerine hikaye odaklı resimler kullanılabilirdi.” (ÖE 11)

“Ders kitapları daha dikkatli hazırlanmalıdır. Görsel öğeler metnin içeriğini desteklemelidir.” (ÖE 14)

“Ders kitaplarının tasarım açısından öğrencilere uygun olduğunu düşünüyorum.” (ÖE 15)

4.9. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri

Tablo 10. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri	f
Görsel öğelerin içeriği daha etkili sunmaya yardımcı olması	4
Öğretimde içerik kadar görsel öğelerin de etkili hazırlanmasının gerekliliği	4
Anlatım kolaylığı sağlaması	3
Dersi ilgi çekici hale getirmesi	3
Avantaj sağlaması	1

Öğretim elemanlarına ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar ve frekansları Tablo 9’da gösterilmiştir. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının 4’ü görsel öğelerin içeriği daha etkili sunmaya yardımcı olması, 4’ü öğretimde içerik kadar görsel öğelerin de etkili hazırlanmasının gerekliliği, 3’ü anlatım kolaylığı sağlaması ve dersi ilgi

çekici hale getirmesi yönünde görüşlerini belirtmiştir. Yalnızca 1 öğretim elemanı, avantaj sağlaması şeklinde yanıt vermiştir. Bu bulgulardan hareketle, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından görselliğin öğretimsel içeriğin daha etkili sunulmasına katkı sağladığı, anlatımı kolaylaştırdığı ve dersi ilgi çekici hale getirdiği görüşlerine sahip olduğu söylenebilir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Önemi; tasarlanan kitaplar, öğretmenin öğretebileceği şekilde tasarlanmalıdır. Bu kitapların etkileyici olması için grafik tasarım uzmanı ve grafik tasarım öğretmeni beraber görüş alınıp bir dizin oluşturulmalıdır.” (ÖE 2)

“Tasarım ilkelerine uygun kitaplar hazırlanması öğretmenler açısından avantajlı hal almaktadır. Çünkü ders öğretiminde içerik kadar görsel öğeler de kılavuzluk eder.” (ÖE 6)

“Anlatım kolaylığı sağlar.” (ÖE 7)

“İlgi artırıcı olmaya ve anlatım kolaylığına katkı sağlar.” (ÖE 9)

“Avantaj sağlar.” (ÖE 12)

4.10. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri

Tablo 11. Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri

Öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşleri	f
Öğrencilerin görsel algılarını geliştirmesi	5
İçeriğin anlaşılabilir hale gelmesi	4
Eğlendirici etkinlikler yapma olanağı sunması	3
Derse olan ilginin artması	2

Tablo 10’da öğretim elemanlarına ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından önemine ilişkin görüşleri ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar ve frekansları sunulmuştur. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının 5’i öğrencilerin görsel algılarını geliştirmesi, 4’ü içeriğin anlaşılabilir hale gelmesi ve 3’ü eğlendirici etkinlikler yapma olanağı sunması şeklinde ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemini belirtmiştir. Ayrıca, 3 öğretim elemanı derse olan ilginin artması ve başka 1 öğretim elemanı da derse olan motivasyonun artması şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşlerinin daha çok öğrencilerin görsel algılarını geliştirmesi ve içeriğin daha anlaşılabilir hale getirilmesi görüşlerine sahip olduğu söylenebilir.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Öğrenci açısından görsel zekayı geliştirir. Kitap tasarımında öğrenci açısından öğrenci ilgi ve motivasyonu sağlanır.” (ÖE 3)

“Öğrenci açısından, öğrencinin o konuya olan ilgisini yoğunlaştıran görsel öğeler öğrenmeyi daha da arttırır.” (ÖE 8)

“Öğrenciler, karmaşık olmayan sade ve anlaşılır bir içeriği daha kolay anlayabilir ve öğrenebilir.” (ÖE 10)

“Öğrencilerin görsel algılarını geliştirmesi ve eğlenceli etkinliklerle dersi daha etkin kılması.” (ÖE 12)

4.11. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri

Tablo 12. Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri

Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri	f
Tasarımlar bilgisayar destekli olmalı	4
Tabletlerde çizilerek kompozisyon oluşturulmalı	3
Görsel öğelere daha çok önem verilmeli	2
Baskı hataları düzeltilmeli	2
Çizimler vektörel olmalı	1
Tasarım ilkelerine daha fazla uyulmalı	1
Renk uyumları arttırılmalı	1
Görseller daha eğitici hale getirilmeli	1

Tablo 11’de öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileri gösterilmektedir. Tablodan da görülebileceği üzere, öğretim elemanlarının çoğu “*Tasarımlar bilgisayar destekli olmalı.*” şeklinde görüş bildirmiştir (f=4). Bunun yanında, 3 öğretim elemanı “*Tabletlerde çizilerek kompozisyon oluşturulmalı.*”, 2 öğretim elemanı “*Görsel öğelere daha çok önem verilmeli.*”, 2 öğretim elemanı “*Baskı hataları düzeltilmeli.*”, 1 öğretim elemanı “*Çizimler vektörel olmalı.*”, 1 öğretim elemanı “*Tasarım ilkelerine daha fazla uyulmalı.*”, 1 öğretim elemanı “*Renk uyumları arttırılmalı.*” ve 1 öğretim elemanı da “*Görseller daha eğitici hale getirilmeli.*” yönünde görüşlerini bildirmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkököl Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik çeşitli öneriler sundukları görülmektedir. Öğretim elemanlarının sundukları öneriler, çizimlerde teknolojiye yararlanılması ve görsel öğelerin iyileştirilmesi ve baskı hatalarının düzeltilmesi gerektiği yönünde olmuştur.

Görüş bildiren öğretim elemanlarının görüşmelerinden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“Görsel içeriğe daha çok önem verilmelidir. Teknolojik ortamda bilgisayar destekli yapılan tasarımların daha iyi olacağını düşünmekteyim. Görsel açıdan keskinlik öğrenciyi öğelerin üstünde yoğunlaşmasına ve ders içeriğinin pekiştirilmesine faydalı olacağını ve bunun için de bilgisayar destekli görsel öğelerin kullanılması yönünde önerim olacaktır.” (ÖE 1)

“Yapılan tasarımların bilgisayar destekli olmaları gerekmektedir. Görselliğin üzerinde daha fazla durulmalıdır. Tasarımların tabletlerde çizilerek kompozisyon oluşturmanın daha faydalı olacağını düşünmekteyim.” (ÖE 4)

“Renk uyumlarının ve baskı hatalarının düzeltilmesi vektörel açıdan çizimlerin yapılması öneri olarak sunulabilir.” (ÖE 5)

“Tasarımların bilgisayar ile bağlantılı olması gerekir. Görsel öğelere daha fazla önem verilmeli.” (ÖE 8)

“Temel tasarım ilkeleri bağlamında incelenerek tasarlanmalı.” (ÖE 9)

“Görseller daha eğitici hale getirilmeli ve baskı hataları düzeltilmeli.” (ÖE 13)

“Çizimlerin vektörel olması öneri olarak getirilebilir.” (ÖE 15)

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının KKTC'deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarının tasarım ilkelerine göre hazırlanmasına yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Bu bölümde araştırmadan elde edilen temalar ışığında çalışmanın sonuçları ortaya konmuş ve tartışılmıştır.

5.1. Tartışma

Araştırmanın ilk sorusuna yönelik bulgular incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğunun daha önce ders kitabı tasarımı ile ilgili çalışmalar yaptıkları ve genellikle ders kitaplarının içerik, görsel öğeler ve grafiklerin çizimi sürecinde rol aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada, grafik tasarım alanından olan uzman kişilerin ders kitaplarının tasarlanması sürecinde yer almasının önemini vurgulayan çalışmalar düşünüldüğünde (Alpan, 2004; Clark, Lyons & Hoover, 2004), bu bulgunun Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının bu süreçte aktif rol almasının pratik anlamda olumlu bir yansıma olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucundan elde edilen bir diğer bulgu ise, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğunun kitap tasarımı yaparken CorelDRAW ve InDesign; CorelDRAW ve Photoshop programlarını bir arada kullandığı, CorelDRAW ve InDesign programlarının tek başlarına yalnızca 1 öğretim elemanı tarafından tercih edildiğini göstermiştir. Bu bulgulara benzer şekilde; Azi, Dakyes ve Ogunwole (2013) CorelDRAW, Photoshop ve InDesign programlarının tasarım alanında en yaygın kullanılan programlar olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan ve ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin görüş bildiren öğretim elemanlarının öğrenci düzeyine uygunluk ve renk uyumu konularına dikkat edilmesi gerektiğini vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya paralel olarak, Yapıcı (2004) ilköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine

uygunluğunu incelediği araştırmasında, ders kitaplarındaki konu alanının ve renk kullanımının öğrenci düzeyine uygunluğunun çok önemli bir unsur olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını ve görsellik açısından yetersiz olduğunu düşündüklerini göstermiştir. Alanyazında daha önce KKTC’deki Türkçe ders kitaplarının tasarım ilkelerine göre incelenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı sayıda olduğundan, bu bulguların özellikle bu kitapların tasarımının geliştirilmesinde ve iyileştirilmesindeki sürece ışık tutacağı düşünülmektedir.

Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımına ilişkin görüşleri incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çoğu kitapların metin tasarımı açısından anlaşılabilir düzeyde olmadığı ve temel tasarım ilkelerine uygun olmadığı görüşünde oldukları görülmüştür. Bunun yanında, 3 öğretim elemanı ise, yazı karakterinin çocuklara hitap eden bir yazı karakteri olduğu yönünde olumlu görüş bildirmiştir. Arras, Horn, Montavon, Müller ve Samek (2017), ders kitaplarının tasarımında kapak, sayfa ve görsel öğelerin tasarımının yanında metin tasarımının da oldukça önemli bir rolü olduğundan bahsetmiştir. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, yalnızca yazı karakteri ile ilgili olumlu görüş bildiren öğretim elemanlarının olması ve anlaşılabilirlik ve öğrenci düzeyine uygunluk açısından olumsuz görüş bildiren öğretim elemanlarının olması, KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının metin tasarımı açısından yeniden değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği yönünde yorumlanabilir. Bunun yanında; araştırma bulguları, öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının görsel öğelerinin tasarımının öğrenci seviyesine uygunluğunun yeterli düzeyde olmadığı yönünde görüşe sahip olduklarını göstermektedir. Bunun yanında, öğretim elemanları, görsel öğelerin tasarımı ve düzeni açısından da özen gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretim elemanlarının KKTC’de okutulan ilkökul Türkçe ders kitaplarının sayfa tasarımına ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının çoğu sayfa tasarımı açısından yazı fontlarının, sayfa düzeninin ve kapak tasarımının uygun bir biçimde olmadığı yönünde olumsuz görüş bildirirken; yalnızca 3 öğretim elemanı, kitaplardaki sayfa tasarımının sade olduğuna yönelik olumlu görüş bildirmiştir. Bu bulgulara benzer şekilde, Kaptan ve Kaptan (2004) ders kitaplarında yer alan tasarım sorunları ve öğrencilerin öğrenme düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda ise, ders kitaplarının kapak tasarımı, tipografi, kağıt ve baskı kalitesi, cilt yapımı ve grafik tasarımı açısından uygun olmadığı

sonucuna varılmıştır. Bunun yanında, Şahin (2014) sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunu incelediği çalışmasında benzer bulgular elde etmiştir.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının 4'ü KKTC'de okutulan ilköğretim Türkçe ders kitaplarında daha fazla dikkat çekici görsel öğelerin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, öğretim elemanlarının 5'i, KKTC'de okutulan ilköğretim Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin olumlu görüş bildirerek uygun olduğunu bildirmiştir. Benzer şekilde, İnal (2010) ilköğretim 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş ve kitapların görsel tasarım ve içerik tasarımı açısından öğrencilerin önceki öğrenmeleri temel alınarak öğrenci düzeyine uygun olarak geliştirildiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğretmen açısından görselliğin öğretimsel içeriğin daha etkili sunulmasına katkı sağladığı, anlatımı kolaylaştırdığı ve dersi ilgi çekici hale getirdiği görüşlerine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının öğrenci açısından önemine ilişkin görüşlerinin daha çok öğrencilerin görsel algılarını geliştirmesi ve içeriğin daha anlaşılabilir hale getirilmesi görüşlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, buna benzer bulgular edilen araştırmalara rastlanmıştır (Cook, 2006; Agrawala, Li & Berthouzoz, 2011; Tural, Şahan, Işık, Özdemir, Uysal & Yılmaz, 2017).

Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretim elemanlarının KKTC'de okutulan ilköğretim Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik çeşitli öneriler sundukları görülmektedir. Öğretim elemanlarının sundukları öneriler, çizimlerde teknolojiden yararlanılması, görsel öğelerin iyileştirilmesi ve baskı hatalarının düzeltilmesi gerektiği yönünde olmuştur. Bu bulgulardan hareketle, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının sundukları bu önerilerin KKTC'de okutulan ilköğretim Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin öğrenmesini desteklemesi ve tasarım açısından daha kaliteli hale getirilebilmesi adına bir rehber olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmiş ve araştırma bulgularına dayalı olarak uygulamaya ve ileriki araştırmalara yönelik öneriler de bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

Bu araştırma kapsamında, KKTC'deki ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitapları tasarım ilkeleri açısından KKTC'deki üniversitelerde bulunan Güzel Sanatlar Fakültelerinde alışan öğretim elemanlarının görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretim elemanlarının ders kitaplarının tasarımına ilişkin genel olarak görüşlerinin olumsuz yönde olduğu, ders kitaplarının tasarım açısından iyileştirilmesi gereken noktalar olduğunu ve bu konuya ilişkin çözüm önerileri getirdikleri görülmüştür.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında sunulan öneriler, uygulamaya yönelik ve ileriki araştırmalara yönelik olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırma bulguları çerçevesinde ders kitaplarındaki eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapılabilir.
2. Ders kitabı hazırlayan yayın evleri veya komiteler, Milli Eğitim Bakanlığı uzmanları, ve öğretmenler ders kitaplarının geliştirilmesinde görsel tasarım ilkelerini dikkate almalıdır.
3. Üniversitelerin ilgili bölümlerine ders kitabı tasarımı ile ilgili daha kapsamlı dersler konularak bu konu ile ilgili bilgi ve beceriler artırılabilir.
4. Ders kitaplarının hazırlanması sürecinde, konu alanında uzman kişilerin yanında, grafik tasarım alanında uzman kişilerden oluşan bir ekip kurulmalıdır.

6.2.2. İleri araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonuçlarının daha genellenebilir olması adına, niceliksel araştırmalar yapılabilir.
2. Grafik Tasarım bölümü son sınıf öğrencileri ile de bu çalışma gerçekleştirilebilir.
3. Bu araştırmada KKTC’de ilkokullarda okutulan Türkçe kitapları incelenmiştir. Farklı kademelerden ve farklı konu alanlarından olan ders kitapları da incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Agrawala, M., Li, W. & Berthouzoz, F. (2011). Design principles for visual communication. *Communications of the ACM*, 54(4), 60-69.
- Alkan, C. (1979). *Eğitim ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C. (1992). *Eğitim ortamlarının düzenlenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C.(1996). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Alpan, B. G. (2004). Ders kitaplarındaki grafik tasarımın öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3(6), 193-209.
- Alvermann, D. E. (1989). Teacher-student mediation of content area texts. *Theory into Practice*, 28(2), 142-147.
- Alvermann, D. E. (1989). Teacher-student mediation of content area texts. *Theory into practice*, 28(2), 142-147.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2000). Kitabın çocuğun gelişiminde yeri ve önemi. I. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, 321-3.
- Arı, S. (2008). *Meb. İlköğretim Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Resimlerin İçerikle Uyumu* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arras, L., Horn, F., Montavon, G., Müller, K. R. & Samek, W. (2017). What is relevant in a text document?: An interpretable machine learning approach. *PloS one*, 12(8), 48-56.
- Asri, S. (2011). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Öğretim Programı Ders Kitabı Uyumu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD, Ankara.
- Atmaca, A. E. (2006). İlköğretim ders kitaplarında tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171,318-328.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle*

- karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470.
- Azi, J. I., Dakyes, S. U., & Ogunwole, S. O. (2013). Use of photo-manipulation techniques in enhancing magazine cover portraiture: Lessons for journalistic graphics in Nigeria. *Journal of Media and Communication Studies*, 5(7), 72-77.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2007). *Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesi*. Ankara: MEB yayını.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi, Ankara.
- Baran, H. İ. (2015). *8. Sınıflarda okutulan Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının yapılandırıcılığa uygunluğunun incelenmesi ve karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Baştürk, S. (2014). Sınıf öğretmenlerinin ders kitabı kavram imajlarının incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 2(1), 57-68.
- Becer, E. (1996). Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar. *Türkiye ve Almanya 'da İlköğretim Ders Kitapları*.
- Becer, E. (2002). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Braden, A. (1996). Visual literacy. In D. H. Jonassen (Ed.) *Handbook of research for educational communications and technology* (p.491-520). Prentice Hall
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Clark, R. C., Lyons, C. & Hoover, L. (2004). Graphics for learning: Proven guidelines for planning, designing, and evaluating visuals in training materials. *Performance Improvement*, 43(10), 45-47.
- Cook, M. P. (2006). Visual representations in science education: The influence of prior knowledge and cognitive load theory on instructional design principles. *Science Education*, 90(6), 1073-1091.

- Coşkun, H. (1996). Eğitim teknolojisi ve kültürlerarası eğitim bağlamında ilköğretim ikinci sınıf Türkçe ve Almanca ders kitaplarının içerik sorunları. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları*.
- Coşkun, Y. D. D. E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 11(11), 231-244.
- Çalık, T. (2001). *Türkçe Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelebi, M. D. (2006). Türkiye'de anadili eğitimi ve yabancı dil öğretimi. *Kayseri Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 285-307.
- Demir, C. & Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-191.
- Demir, T. (2013). Türkçe öğretimi dersinde proje tabanlı öğrenme yaklaşımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 53-76.
- Demirezen, M. (2003). Yabancı dil ve anadil öğreniminde kritik dönemler. *TÖMER Dil Dergisi*, 118, 5-15.
- Doyran, Y. (2003). *Ders kitaplarının tasarım ve resimleme sorunları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Erdem, E. & Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 81-87.
- Erdem, İ. & Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Electronic Turkish Studies*, 6(1), 7-15.
- Erkmen, N. (1996). Çağdaş bir ders kitabı nasıl olmalı? Ders kitabını mükemmel yapan nitelikler. H. Coşkun, İ. Kaya ve J. Kuglin (Ed.). *Türkiye ve Almanya'da ilköğretim ders kitapları*. (s.37-46) Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Frase, L. T. & Schwartz, B. J. (1979). Typographical cues that facilitate comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 71(2), 197-206.
- Gikonv, J. (1991). *Graphic illustration in black and white*. Newyork: Design Pres.
- Göğüş, B. (1983). Anadili eğitim programlarının niteliği. *Türk*, 552, 379-380.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.

- Hartley, J. (1996). Text design. In D. H. Jonassen (Ed.) *Handbook of research for educational communications and technology*. Prentice Hall. 795-817.
- Inan, G. (2015). İlkokullarda Türkçe dersinde kullanılan metinlerin çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi.
- İnal, G. (2010). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kaptan, A. Y. & Kaptan, S. G. (2006). *Ders Kitaplarında Görsel Düzen*. Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (Ed.).Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaptan, S. G. & Kaptan, A.Y. (2004). *Ders kitaplarındaki tasarım sorunları ve öğrencilerin öğrenme düzeyine etkisi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, Malatya.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. & Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkerlerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261 – 280.
- Keser, N. (2005). *Sanat sözlüğü*. (1. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi
- Kılıç, A., & Seven, S. (2007). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, D. (2005). Ders kitabının öğretimdeki yeri. *Konu alanı ders kitabı incelemesi Ankara: Pegem A Yayınları sf, 37-53*.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Köseoğlu, F., Atasoy, B., Kavak, N., Akkuş, H., Budak, E., Tümay, H. & Taşdelen, U. (2003). Yapılandırmacı öğrenme ortamı için bir fen ders kitabı nasıl olmalı. *Ankara: Asil Yayın Dağıtım*.
- Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lester, J. & Cheek, E. (1998). The real experts address textbook issues. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 41, 282-291.

- Liman, S. (2007). *İlköğretim I. kademe ders kitabı illüstrasyonlarının tasarım ilkelerine ve öğrencilerin algı düzeyine uygunluğu* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Menteşe, H. (2014). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Aydın ili örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: Data type versus data analysis. *Language Teaching Research*, 19(2), 129-232.
- Nurlu, M. & Sarıca, A. (2015). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki sözcük çalışmalarının yöntem-teknik ve Türkçe öğretimi kazanımları açısından incelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 19-37.
- Oğuzkan, A. F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ornstein, A. C.; Hunkins, F. (1993). *Curriculum Foundation, Principles and Issues, Second Edition*, Allyn and Bacon, Amerika.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 59-69.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Öncü Kitap.
- Özcan, M. (2010). İşitme Engellilerin Eğitiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özünel, Ç. Ş. (1996). Çocuk kitaplarındaki görsel anlatımın eğitimdeki önemi. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu'nda sunuldu, Ankara.
- Parker, S. (2017). How to do qualitative research?. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 51, 53-54.
- Sanalan, V. A., Sülün, A., & Çoban, T. A. (2007). Visual literacy. *Journal of Education Faculty*, 9(2), 33-47.
- Sarıkavak, N. M. (1997). *Tipografinin temelleri*. Ankara: Doruk Yayınevi.

- Seferoğlu, S. S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 75-78.
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Tertemiz, N., Ercan, L. & Kuyubaşı, Y. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tontu, Y. H. (2008). *İllüstrasyonların ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki görsel etkililik durumlarının değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tural, A., Şahan, G., Işık, A. D., Özdemir, S., Uysal, H. & Yılmaz, O. (2017). Türkiye ve Almanya'daki hayat bilgisi ders kitaplarının resim-metin ilişkileri ve kullanımları bakımından karşılaştırılması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 770.
- Turan, N. (2000) *Çocuk Kitapları Resimlemesi*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları No:1
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. İnkılap Kitabevi.
- Ünsal, Y., & Güneş, B. (2003). İlköğretim 6. sınıf fen bilgisi ders kitabının fizik konuları yönünden incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 115-130.
- Waldman, M. (1995). Der einfluß von lesebüchern. *Lernen in Deutschland*, (2).
- WELLINGTON, J. (2001). School textbooks and reading in science: looking back and looking forward. *School science review*, 82(300), 71-81.
- Yalın, H. G. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yalın, H. <. (1996a). *Ders kitapları tasarımı*. *Milli Eğitim Dergisi*, 132, 61-65,
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. & Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 942-973.

EKLER**EK 1:****KİŞİSEL BİLGİ FORMU****Yaş:****Cinsiyet:****Eğitim Durumunuz:** Lisans Yüksek Lisans Doktora **Çalıştığınız Üniversite:****Görev ünvanınız:****Ders kitaplarının tasarımı ile ilgili bir ders verdiniz mi? Evet Hayır****Sayfa tasarımı ile ilgili bir ders verdiniz mi? Evet Hayır** **Görsel öğelerin tasarımı ilgili bir ders verdiniz mi? Evet Hayır** **Metin tasarımı ile ilgili bir ders verdiniz mi? Evet Hayır**

EK 2:**GÖRÜŞME FORMU**

1. Daha önce ders kitaplarının tasarımı ile ilgili çalışmalarınız oldu mu? Varsa nelerdir?
2. Kitap tasarımı yapılırken hangi programları kullanıyorsunuz?
3. Sizce ders kitaplarının tasarımı sürecinde nelere dikkat edilmelidir?
4. İncelemiş olduğunuz İlkokul Türkçe Ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5. İncelemiş olduğunuz İlkokul Türkçe Ders kitaplarının metin tasarımı açısından görüşleriniz nelerdir?
6. İncelemiş olduğunuz İlkokul Türkçe Ders kitaplarının görsel öğelerin tasarımı açısından görüşleriniz nelerdir?
7. İncelemiş olduğunuz İlkokul Türkçe Ders kitaplarının sayfa tasarımı açısından görüşleriniz nelerdir?
8. İncelemiş olduğunuz İlkokul Türkçe Ders kitaplarının görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?
9. Bir öğretim elemanı olarak sizce, ders kitaplarının tasarım ilkeleri çerçevesinde hazırlanmasının
 - Öğretmen açısından
 - Öğrenci açısındanönemi nedir?
10. Bir öğretim elemanı olarak, KKTC'de okutulan ilkokul Türkçe ders kitaplarının tasarımının geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?

EK 3:

Tema 1: Ben ve Çevrem

DİLBİLGİSİ 1
SÖZCÜKTE ANLAM

Türkçe sözcüklerin anlamları, kullanıldıkları cümlelere göre farklılık gösterebilir. Bu anlam farklılıkları en temel şekli ile üç grupta incelenir. Bunlar:

1- Gerçek Anlam 2- Mecaz Anlam 3- Terim Anlam

1- Gerçek Anlamlı Sözcükler: Sözcüklerin genel olarak herkes tarafından bilinen, söylendiği zaman akla gelen ilk anlamıdır.

Örnek: Ocaktaki çay hâlâ **sıcaktı**.
(**Sıcak:** Akla gelen ilk anlamı ile kullanıldı.)

Gözlüklerim, yüzüme biraz **ağır** geldi.
(**Ağır:** Akla gelen ilk anlamı ile kullanıldı.)

2- Mecaz Anlamlı Sözcükler: Sözcüklerin gerçek anlamları dışında kalan anlamlarıdır.

Örnek: Annemin konuşması çok **sıcaktı**.
(**Sıcak:** Akla gelen ilk anlamı ile kullanılmadı.)

Arkadaşına **ağır** bir sorumluluk verdi.
(**Ağır:** Akla gelen ilk anlamı ile kullanılmadı.)

3- Terim Anlamlı Sözcükler: Belli bir alana ait olan ve o alanda anlam kazanan sözcüklerdir. Terim anlamı sözcükler duyulduğu zaman, akla ilk önce ait oldukları alanı getirmelidir.

Örnek: Nota, durak, porte, sol anahtarı (**Müzik alanı ile ilgili**)
Harf, alfabe, hece, yumuşama, sesli (**Türkçe alanı ile ilgili**)
Pota, smaç, serbest atış, turnike (**Basketbol alanı ile ilgili**)

*****NOT:** Terim anlamı sözcükler ait oldukları alan dışında kullanılırsa, terim anlamından çıkıp farklı bir anlam kazanmış olur.

Örnek: Doktor hastanın **tansiyonuna** baktı. (**Terim anlamı**)
Maçın **tansiyonu** çok yüksekti. (**Terim anlamı değil**)

Türkçe 4 15

TÜRKÇE 4



2.
Kitap



KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

ETKİNLİK 6

Aşağıdaki gözlük sayesinde ilginç şeyler yaşayabilirsiniz. Gözlüğün bir tarafında görmek istediğiniz şeyleri, diğer tarafında ise görmek istemediklerinizi görüyorsunuz. Şimdi, bu gözlüğü taktığınızı düşünün. Üçer tane görmek istediğiniz ve istemediğiniz şeyi yazınız; sonra da bunlarla ilgili bir paragraf oluşturunuz.



Görmek istemediklerim

- *
- *
- *

Görmek istediklerim

- *
- *
- *

.....

.....

.....

.....

.....

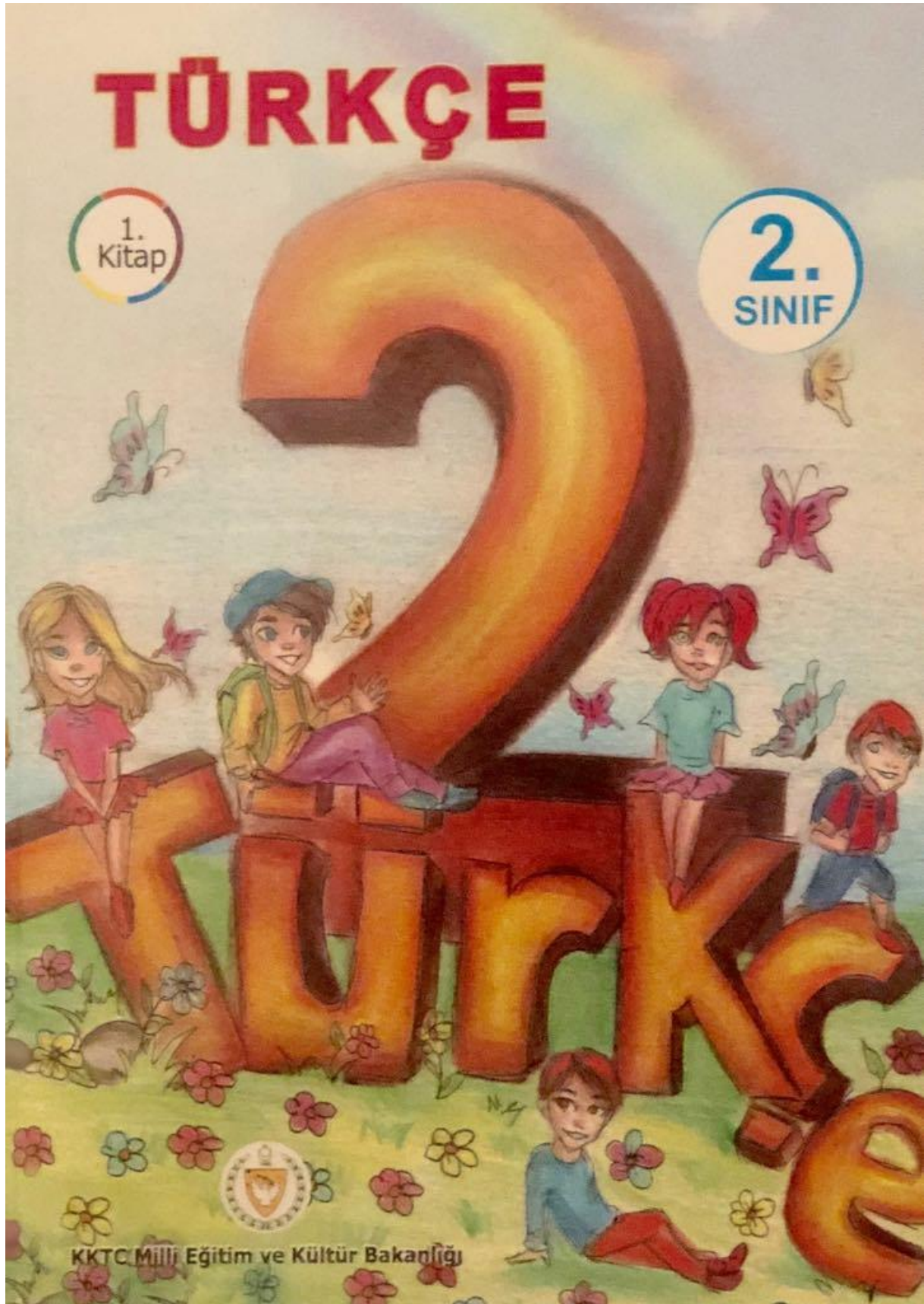
.....

.....

.....

.....

.....



Yasemin Ağacı

Araştıralım

- * Ada nedir?
- * Yaşadığımız adanın adı nedir?
- * Adamıza özgü çiçek ve ağaç isimlerini biliyor musunuz? Araştırıp öğrenelim ve bu bilgileri arkadaşlarımızla paylaşalım.

Anlamını Öğrenelim



İncinmek	Herhangi bir nedenle zarar görmek
tomurcuk	Çiçeklerin açmadan önceki hali
özen	Bir işin elden geldiğince iyi olması için çaba göstermek
söyleşmek	Karşılıklı konuşmak, sohbet etmek
budamak	Daha çok ürün almak veya düzgün bir biçim vermek için ağaç dallarını kısaltmak
donanmak	Süslemek, gösterişli duruma getirmek

78

Konusalım

- 1) Resimlerdeki çiçekleri inceleyelim. Kıbrıs'ta yetişip yetişmediğini ve isimlerini büyüğlerimize sorup öğrenelim. Çiçeklerin isimlerini altlarına yazalım.





Yazalım





79

ÖZGEÇMİŞ

20.11.1987 doğumlu tez yazarı Yücehan YÜCESOY, lisans derecesini Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Grafik Tasarım bölümünden 2012 yılında almıştır.Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinden Kamu Yönetimi Bölümünden 2013 Yılından 2.Lisans derecesini almıştır. Pedagojik Formasyon ve Grafik Tasarım uzmanlığı, Grafik Öğretmenliği derecesini 2014 yılında Kocaeli Üniversitesinden almıştır. Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Resim İş Öğretmenliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine devam etmekte olup, aynı üniversitenin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Yücehan YÜCESOY

Yakın Doğu Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim İş Öğretmenliği Anabilim Dalı
Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138
Lefkoşa / KKTC
Mersin 10 – TÜRKİYE
Tel: +90 (392) 223 64 64
Faks: +90 (392) 223 64 61
E-posta: yucehan.yucesoy@neu.edu.tr

TURNITIN SONUCU:

← → ↻ Güvenli | https://turnitin.com/t_inbox.asp?aid=69230392&svr=318&lang=en_us&r=27.4082878093569 ☆

Uygulamalar User Home Archives Diğer yer işaret

Murad Allahverdiyev | User Info | Messages | Instructor | English | Community | Help | Logout

turnitin

Assignments Students Grade Book Libraries Calendar Discussion Preferences

NOW VIEWING: HOME > MASTER > MASTER

About this page
This is your assignment inbox. To view a paper, select the paper's title. To view a Similarity Report, select the paper's Similarity Report icon in the similarity column. A ghosted icon indicates that the Similarity Report has not yet been generated.

Master
INBOX | NOW VIEWING: NEW PAPERS

Submit File Online Grading Report | Edit assignment settings | Email non-submitters

<input type="checkbox"/>	AUTHOR	TITLE	SIMILARITY	GRADE	RESPONSE	FILE	PAPER ID	DATE
<input type="checkbox"/>	Yücehan Yücesoy	KKTÇ'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARIN...	13% ■	--	--		970023243	30-May-2018

turnitin KKTÇ'DEKİ İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞ < 1 of 1 > ?

BÖLÜM I

1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar ve sınırlılıkları belirtilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında yer alan bazı kavramların tanımlarına ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Page: 1 of 33 Word Count: 7268 Text-only Report High Resolution On